

mieli
120

**Mielenvikaisten
auttajasta
mielen
hyvinvoinnin
tukijaksi**

Rohkea tienraivaaja, sinnikäs uurastaja

Sisältö

Turvayhdistys mielenvikaisia varten syntyi Suomen suuriruhtinaskunnassa 19.1.1897. Lapinlahden mielisairaalan avarakatseiset lääkärit ja muut valistuneet kansalaiset halusivat parantaa mielisairauksista kärsivien kurjia oloja ja lieventää ennakkoluuloja.

Yhdistyksen perustamiskirjassa valettiin kivijalka, jolta myös Mielen-terveysseuran nykyinen työ ponnistaa. Pääpaino oli potilaiden auttamisessa ja hoitamisessa, valistuksessa, tiedotuksessa ja koulutuksessa sekä haaraosastojen, paikallisten yhdistysten perustamisessa. Auttaminen, valistus, koulutus ja paikallinen mielenterveys työ ovat edelleen keskiössä.

Pitkään vapaaehtoisvoimin toiminut yhdistys joutui moneen myllerrykseen, taistelemaan ennakkoluuloja vastaan, keräämään varat toimintaan ja aloittamaan työt uudelleen. Kekseliäisyys, into ja halu auttaa kuljettivat eteenpäin.

Vuosikymmenten myötä asema vahvistui, arvostus kasvoi ja toiminta laajeni. Pienestä yhdistyksestä kasvoi 100 työntekijän Mielen-terveysseura.

Seura on taivaltanut eteenpäin rohkeasti, usein aikaansa edellä. Se on käynnistänyt tukihenkilö- ja vapaaehtoistyön, kriisipuhelimen, psykiatrisen kuntoutuksen, itsemurhien ehkäisyn, kriisiavun, henkisen tuen onnettomuustilanteissa, perheterapiakoulutuksen ja kansalaisten mielen-terveystaitojen vahvistamisen. Sekä paljon muuta.

Mielen-terveysseuraa ja sen edeltäjiä, Turvayhdistystä mielenvikaisia varten, Sielun-terveysseuraa ja Hermo- ja mielitautien vastustamisyhdistystä ovat luotsanneet viisaat ja lämminsydämiset ihmiset niin puheenjohtajina, toiminnanjohtajina kuin asiantuntijoina. Sitoutunut henkilökunta ja koulutetut vapaaehtoiset ovat taanneet laadukkaan työn.

Mielen-rikaisten auttajasta on kasvanut kansalaisten mielen hyvinvoinnin tukija.

Avartavia lukuhetkiä!

Tarja Heiskanen, YTM

Teksti: Tarja Heiskanen Toimitus: Eila Ruuskanen-Himma, Ulla-Maija Paavilainen, Minna Fossi, Jaana Arho
Taitto: GS Oy Peippo Julkaisija: Suomen Mielen-terveysseura Paino: Forssa Print, 2016 ISBN: 978-952-7022-37-5

Lämmin kiitos kommentista, muisteluista ja haastatteluista:

Jukka Ammond, Claes Andersson, Pentti Arajärvi, Eva Biauudet, Anna-Riikka Carlson, Ben Furman, Jarkko Eskola, Satu Itkonen, Jukka Kekkonen, Heidi Laaksonen, Pirkko Lahti, Jussi Lehtonen, Assi Liikanen, Alpo Manninen, Tiina Merikanto, Tarja Miettinen, Esa Nordling, Timo Peltovuori, Irma Pillai, Heidi Rosenström, Marita Ruohonen, Pekka Sauri, Vappu Taipale, Tarja Tallqvist, Marja Vaarama, Leena Veikkola.

1897 • sivu 4

Turvayhdistys syntyy sortokauden jaloissa

Yhdistys jää vielä idulleen ja käynnistyy uudelleen 20 vuoden päästä. Kulku-
taudit ja taikausko rehottavat Suomes-
sa ja ennakkoluulot ovat vahvoja. Pieni
vapaaehtoisjoukko luotsaa yhdistystä
eteenpäin. Mielisairaiden ihmisten
äänetön hätä on saanut puolesta-
puhujan.

Lue lisää verkosta.
Mukana olleiden
haastatteluja ja
muisteluja julkaistaan
juhlavuoden aikana.
mielenterveysseura.fi

**mieli
120**

Mielen-terveysseura 120 -juhlatoimikunta:

Pentti Arajärvi (pj), Sari Aalto-Matturi, Emmi Benson, Sinikka
Kaakkuriniemi, Jari Lallinaho, Eeva-Liisa Lindholm, Matti
Niskanen, Eila Ruuskanen-Himma, ja Satu Turhala.

mieli
Suomen Mielen-terveysseura

1920- ja 1930-luvut • sivu 12

Varainkeruuta, valistusta ja parantolatoimintaa

Ehkäisevä työ saa enemmän jalansijaa ja varainkeruuponnistukset tuottavat tulosta.

Pitkäaikainen haave parantolan perustamisesta toteutuu. Helsinkiin avataan ensimmäinen psykiatrinen huoltotoimisto, avohoidon edelläkävijä. Oma lehti alkaa ilmestyä ja valistus vahvistuu.

1960- ja 1970-luvut • sivu 22

Psykiatrasta kuntoutusta ja itsemurhien ehkäisyä

Maailman mielenterveysvuosi 1960 on seuran työlle näytön paikka. Psykiatrin kuntoutus käynnistyy ja Veikkolan työkliniikka aloittaa. SOS-palvelu, itsemurhien ehkäisykeskus avataan ja Mielenterveys-lehti alkaa ilmestyä. Rovaniemelle syntyy ensimmäinen paikallistoimikunta. Mielenterveyden kello kutsuu -keräyskampanja vie mielenterveysviestiä läpi Suomen.

1980- ja 1990-luvut • sivu 31

Kriisiapua ja perheterapiaa

Seura käynnistää mittavat kriisiavun hankkeet ja kehittää järjestöjen yhteistyönä henkistä tukea onnettomuustilanteissa. Perheterapiakoulutus laajenee. Vapaaehtoistyö elää nousukautta. Viestintä ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen vahvistuvat. Mielenterveysseurasta tulee liitto 1992.

Vuonna 1997 seura täyttää sata vuotta ja järjestää Suomessa Mielenterveyden maailmanliiton kongressin.

1940- ja 1950-luvut • sivu 17

Sotavuodet ja uusi alku

Sotavuodet tuo yhdistykselle hoitovastuita ja ehkäisevä työ jää takalalle. Jäseniä on enää sata ja työ on aloitettava lähes alusta. Yhdistys saa uudet säännöt ja nimeksi tulee vuonna 1952 Suomen Mielenterveysseura.

2000-luku • sivu 46

Mielenterveyden edistäminen vahvistuu

Seuran työssä painottuu kansalaisten mielenterveyden edistäminen. Mielenterveyden arvoa nostamaan perustetaan Mielenterveyspo liittinen neuvottelukunta ja Mielenterveysakatemia.

Tänään • sivu 47

Tulevaisuuden kynnyksellä

Seura viettää Mieli120-juhlavuotta. Vapaaehtoistyön muotoja moninaistetaan. Seura avaa lähes ympärivuorokautisen Sekasinchatin nuorille. Mielenterveyden ensiapu -koulutus sisältyy osaksi hallituksen kärkihanketta. Mielenterveystaidot halutaan kansalais- taidoksi.

YHDISTYKSEN PERUSTAJAT

Thiodolf Saelan
Lääketieteen ja kirurgian tohtori, kasvitieteilijä, mielisairaanhoidon uudistaja ja Lapinlahden mielisairaalan ylilääkäri. Julkaisi Lönnroten kanssa kirjan Suomen Kasvio vuonna 1867.

Kristian von Alfthan
Lääketieteen ja kirurgian tohtori ja vapaaherra. Säätyvaltiopäivillä ritastin ja aatelin jäsenenä, myöhemmin kansanedustajana.

Ernst Homén
Neurologian ja neuropatologian uranuurtaja. Opiskeli ja työskenteli Pariisissa neurologi Jean-Martin Charcot'n johdolla. Helsingin yliopiston patologisen anatomian professori ja Christian Sibeliuksen väitöskirjan ohjaaja.

Karl A. Bergsted
Lääketieteen ja kirurgian tohtori ja mm. Lapinlahden keskuslaitoksen alilääkäri, lääkintöneuvos ja Hämeenlinnan vankilalääkäri. Ollut Suomalaisen Lääkäriseuran puheenjohtajana.

1897

Turvayhdistys syntyy

Lämpömittari näytti Helsingissä -13 astetta ja taivaalta putoili verkalleen lumihiu-taleita. Oli tiistai 19. tammi-kuuta 1897. Sää oli pysytellyt talvisena ja Fabritiuksen urheilukauppa Oulussa oli myynyt jo 2 700 paria suksia.

Kello löi kuusi illalla. Ylioppilastalon musiikkisalissa Helsingissä istui 20 henkilöä. Aamun Päivälehdessä oli ollut Lapinlahden mielisairaalan ylilääkärin Thiodolf Saelanin ilmoitus Mielisairasten apuyhdistyksen perustamista.

Lapinlahden sairaalan lääkärit ja muut mielisairauksista kärsivien auttamisesta kiinnostuneet olivat jo pitempään pohtineet yhdistyksen perustamista.

Kokousväkeä puhutti sairaalasta pääsevien potilaiden sijoittuminen yhteiskuntaan, turvakotien perustaminen ja ennakko-luulojen poistaminen. Asiat, joista puhutaan edelleen. Yhdistyksen perustamista kannatettiin

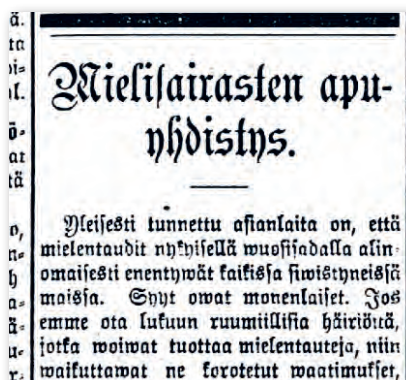
Päivälehti 19.1.1897.

yksimielisesti. Puheenjohtajan nuijan kopautuksella Turvayhdistys mielen-vikaisia varten – Skydds-föreningen för Sinnesjuka oli perustettu. Seuraavan päivän Päivälehdessä oli selostus perustamiskokouksesta. Keisarillinen senaatti hyväksyi säännöt 18.10.1897.

OTE PÄIVÄLEHDEN KIRJOITUKSESTA

”Tällaisten seurojen tarve on tullut tuntuvaaksi sen jälkeen kun tie-teen apukeinojen kautta on tultu lähemmin tuntemaan mielitautien luontoa... että on tarpeellista pitää huolta mielisairaista laveammassa määrässä kuin mitä sairashuoneissa mielisairaita varten voi tulla kysymykseen...”

(Päivälehti 20.1.1897.)

Tällaisten seurojen tarve on tullut tuntuvaaksi sen jälkeen, kun tieteen apukeinojen kautta on tultu lähemmin tuntemaan mielitautien luontoa ja että niitä mahdollisesti voi parantaa. Silloin heräsi myöskin se ajatus, että on tarpeellista pitää huolta mielisairaista laveammassa määrässä kuin mitä sairashuoneissa mielisairaita varten voi tulla tyydyttyneen.

Tärkeimpänä tarpeena nähtiin olevan huolta sairashuoneista päästettyjä potilaita. Koska huomattiin näet siinä ei olevan tarpeellista, että sairastuneet eli tulivat terveenmieliksi saira-

Sortokauden jaloissa

- Uudet aatteet rantautuvat Euroopasta
- Kulkutaudit ja taikausko yleisiä
- Ensimmäiset mielisairaalat
- Lääkintöhallitus perustetaan
- Yhdistyksen tavoitteet: valistus, mielisairaiden suojelu, hoitaminen.
- Yhdistys jää iduilleen.

Vuoden 1889 Keisarillisessa asetuksessa sanan ”houru” tilalle tuli ”mielisairas”, joka säilyi lainsäädännössä 1990-luvulle saakka. Vuoden 1872 mielisairaanhoidon järjestämistä pohtinut komitea totesi maassa olevan 3 000 mielipuolta.

Terveystieteiden tutkimuskeskus 1870-luvulla kaksi tärkeää muutosta. Collegium medicum ja Houruinhoidon johtokunnan työn jatkajaksi perustettiin 1878 lääkintöhallitus, ja 1879 annettiin ”Hänen Keisarillisen Majesteettinsa Armollinen Asetus, koskien terveydenhoitoa Suomessa”.

Keisarin vuoden 1889 asetus velvoitti kunnat huolehtimaan myös mielisairaista ja köyhäintalojen yhteyteen tuli osastoja kroonisille mielisairaille. Näin syntyivät kunnalliskotien mielisairasosastot, jotka toimivat 1950–60-luvuille saakka.

Mielisairauksista kärsivien asema ei ollut vuosisadan vaihteen Suomen suuriruhtinaskunnassa hääppöinen. Pitkää rauhan ja kansallisen heräämisen kautta seurasi keisari Aleksanteri II:n kuoleman jälkeen hyökkäys Suomen valtiollista asemaa vastaan. Poliittinen tilanne oli epävakaa ja venäläistämispyrkimykset vahvoja.

Vasta ensimmäinen maailmansota 1914 katkaisi sortokauden ja helmikuun vallankumous Venäjällä 1917 lopetti sortotoimet. Suomen hallitus antoi 4.12.1917 eduskunnalle itsenäisyysjulistuksen ja eduskunta hyväksyi sen 6.12.1917.

1800-luvun loppu avasi Suomelle myös uusia näkymiä. Euroopasta rantautui työväenaate, raittiusaate ja ”naisemansipatsiooni” ja yhdistyksiä syntyi. Myös lehdistö levitti uusia aatteita.

KULKUTAUTEJA JA TAIKAUSKOA

Tuon ajan Suomessa riehuivat kulkutaudit; tuberkuloosi, kuppa, malaria, tulirokko ja kurkkumätä. Niiden rinnalla kulki köyhyys ja kurjuus. Terveystieteiden hoito oli myös köyhäinhoitoa; heikomman väestöosan elinolojen parantamista.

Mielisairaiden hoito kulki yleisen terveydenhoidon jaloissa. Taikausko rehotti ja pahoja henkiä yritettiin karkottaa monin tavoin. Yleisimpiä hoitokeinoja olivat pakkohoito ja eristäminen; kahlehtiminen, koppiin sulkeminen, kylmähoidot, pakkopaita ja ammehoito.

ENSIMMÄISET MIELISAIRAALAT

Vuonna 1622 perustetusta Seilin sairaalasta Nauvon saaristossa tehtiin 1755 Suomen ensimmäinen mielisairaala. Lapinlahden sairaala, tuolloin ”Houruhuone Helsingin kaupungin tykönä,” perustettiin 1841. Viiteen lääninsairaalaan liitettiin pienehköt psykiatrian osastot 1882. Niuvanniemen keskuslaitos avattiin 1885, Kupittaa 1892 ja Pitkänien keskuslaitos 1899. Sairaalaan joutuvat potilaat olivat yleensä siellä loppuikänsä. Mielisairauksia pidettiin parantumattomina.

Lapinlahden sairaalan potilas-huoneet ovat nähneet monta elämäntarinaa. Muun muassa runoilija Josef Julius Wecksell ja kirjailija Aleksis Kivi olivat hoidettavana Lapinlahdessa.

KÖYHIEN JA SAIRAIDEN PUOLESTAPUHUJIKSI

nousivat myös kirjailijat **Juhani Aho** ja **Minna Canth**. Novellissaan *Köyhää kansaa* (1886) Canth kirjoitti Kuopion Harjulan sairaalasta, jonne oli keskittynyt Kuopion köyhäinhoito 1880-luvulla. Olot olivat huonot. Canth vieraili usein Harjulassa ja näki asukkaiden kurjuuden. Novelli synnytti kiivasta keskustelua sairaalan huonoista oloista. Ne tutkittiin ja joitakin parannuksia saatiin aikaan.

”

...Ensimmäisen huoneen nurkassa oli laudoista tehty pimeä koppi mielipuolia varten. Tämän sai Mari olopaikakseen, koska se sattumalta nyt oli tyhjänä.

Kuuma, pahanhajuinen ilma löyhkäsi heitä vastaan, kohta kun ovi avattiin. Tiina Katri oli läikähtyä...”

(Canth, 2006.)

Monissa Euroopan maissa kiinnostuttiin 1800-luvun lopulla hermosairauksista. Uranuurtajia olivat ranskalainen **Jean-Martin Charcot** (1835–1893) ja itävaltalainen **Sigmund Freud** (1856–1939), jotka kehittivät hypnoosin ja psykoanalyysin.

Suomessa psykoanalyysi ei ottanut tulta. Laajaa suosiota se ei saanut Keski-Euroopassakaan, koska se ”korosti moraalittomasti seksuaalisuutta”. Suomessa oli 20-luvulla yksi psykoanalyttisen koulutuksen saanut lääkäri, **Yrjö Kulovesi**.

Helsingin kaupungin köyhäinhoidon mielisairaalan, Kivelän sairaalan, hoitajia viettämässä vapaa-aikaa miesystävineen sairaalan alueella

”

YHDISTYKSEN TARKOITUS:

Etupäässä suojelujen ja hoidon antaminen varattomille mielivias-ta parantuville ja parantuneille, etenkin auttamalla heitä uudelleen pääsemään kansalaiselämään hankkimalla heille sopivia asuntoja, joissa he ovat tarkastusten alaisia ja perustamalla heitä varten omia turvalaitoksia eli suojakotia, niin pian kuin yhdistyksen varat siihen riittävät sekä taistelemaan epäluuloja vastaan joilla mielisairaita ja hoitolaitoksia kohdellaan sekä levittämällä tietoa avun tarpeesta sairastuneille.”

”Ensimmäisen huoneen nurkassa oli laudoista tehty pimeä koppi mielipuolia varten.”

(Canth 1886.)

PÄÄLINJAT KANTAVAT

Syrjittyjen ja halveksittujen, osin pelättyjenkin, mielisairauksista kärsivien ihmisten aseman parantaminen oli ajan taustaa vasten suorastaan vallankumouksellista. Turvayhdistyksen perustamiskirjassa määriteltiin yhdistyksen päälinjat, jotka ovat kantaneet toista sataa vuotta.

Jo 1897 nähtiin ennakkoluulojen poistaminen, valistaminen, koulutus ja tiedonvälitys tärkeiksi. Toisena painopisteena oli ehkäisevä työ, alkuun mielisairauksista kärsivien elinolojen parantaminen, suojeleminen, hoitaminen ja yhteiskuntaan kotiuttaminen. Kolmanneksi haaraosastojen – nykyisten paikallisten mielenterveysseurojen – perustaminen.

YHDISTYS JÄÄ ITÄMÄÄN

Yhdistys jäi iduilleen poliittisesti epävakaisissa oloissa. Toiminta oli hankalaa senkin vuoksi, että varojen keruu oli kielletty, samoin kokousten pitäminen. Unohduksiin se ei jäänyt, sillä ammatit-ihmiset ja valistuneet kansalaiset eivät pitäneet sairaalahoittoa riittävänä. Potilaat tarvitsivat myös sosiaalista apua ja jälkihoitoa.

PUHEENJOHTAJA

Ylilääkäri,
kasvitieteilijä
Thiodolf Saelan

Äänetön hätä sai puolestapuhujan

Turvayhdistys syntyy uudelleen 1917 ja ensimmäinen paikallisosasto perustetaan Helsinkiin. Varainkeruu on lähes kokopäiväistä työtä. Sotavuodet lamauttavat toimintaa, mutta tarmokkaat vapaaehtoiset luotsaavat yhdistystä eteenpäin.

Vuosisadan vaihteen molemmiin puoliin elettiin hermostunutta aikaa niin poliittisesti, aatteellisesti kuin uskonnollisesti. Säätyvaltiopäivien tilalle saatiin tosin vuonna 1906 yksikamarinen eduskunta ja yleinen äänioikeus. Kuitenkin Venäjän ote pysyi tiukkana.

Vasta keisarin vallasta syökseminen mahdollisti Suomen itsenäistymisen 1917. Seuraavana vuonna Suomi joutui haavoittavaan sisällissotaan. Maan talous oli rempallaan, elintarvikkeista oli pulaa, ihmisiä oli vankileirillä ja inflaatio laukkasi.

JUMALANTAUDIT JA PANENTATAUDIT

Terveydenhuollon ammattilaisten määrä lisääntyi 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Hoitoon pääseminen riippui kuitenkin varallisuudesta, asuinpaikasta ja asemasta. Kansanparantajien, rohdoskauppiaiden ja

1900- ja 1910-luvut

- Ennakkoluulot vahvoja
- Potilaat säilytyksessä
- Ensimmäinen paikallisosasto
- Varainkeruu päätehtävä
- Sodat keskeyttävät työn
- Uudet säännöt, nimeksi Sielunterveysseura 1919.

pappien puheet ja keinot kukoistivat.

Terveydenhuollon suuria kysymyksiä oli mielisairaiden hoidon järjestäminen, lääkärin ja kättilöiden määrän lisääminen, erityisesti maaseudulla sekä lastenhoidon laadun kohentaminen. Isorokon nujerruttua alettiin taistella keuhkotuberkuloosia vastaan. Kunnista tuli yhä merkittävämpiä paikallisen terveydenhuollon järjestäjiä.

POTILAAT

SÄILYTYKSESSÄ

Köyhäinhoitoa kehitettiin ja samalla kehittyi osin myös mielisairaanhoito. Köyhäintaloihin sijoitetut mielisairauksista kärsivät ihmiset eivät juurikaan olleet saaneet hoitoa vaan säilytyspaikan.

1900-luvun alkupuolella alkoi maailmalla ja Suomessa levitä rotuhygieeninen ajattelu rinnan hygienian eli ennaltaehkäisevän terveydenhoidon kanssa. Rotuhygienia kohdisti huomion väestön pitämiseen puhtaana perinnölliseksi katsotuista vioista.

YHDISTYS SYNTYY

UUDELLEEN

Turvayhdistys mielenvikaisia varten oli ollut lamassa, mutta nousi 20 vuoden jälkeen. Lapinlahden sairaalan ylilääkäri Christian Sibelius halusi auttaa mielisairaalaista pääseviä potilaita ja pyysi tarmokasta helsinkiläisrouvaa **Hildur Brummeria** tekemään aloitteen yhdistyksen perustamiseksi. Turussa työskenteli samaan aikaan toinen tarmokas rouva, ylihoitaja **Karin Neuman**. Molempien mielessä iti yhteinen haave; Turvayhdistyksen perustaminen.

SUURIA AJATUKSIA

Perustamiskokous pidettiin Hildur Brummerin kotona ja siellä huomattiin, että vastaava yhdistys oli jo olemassa. Uusi perustamiskokous kuitenkin pidettiin 19.5.1917, entiset säännöt ja vanha nimi hyväksyttiin. Alkupääomaksi kokouksen 70 osanottajaa keräsi keskuudessaan 735 markkaa.

Turvayhdistys mielenvikaisia varten suunniteltiin valtakunnalliseksi ja ala-

Kansa puhui jumalantaukeista, joita vastaan ei voinut eikä saanut taistella, samoin panentaukeista, jotka ajateltiin pahansuopien ihmisten aiheuttamiksi. Omasta taudista luultiin pääsevän parhaiten eroon, kun sen tartutti toisiin.

Mielisairauksista arveltiin kärsivän vuosisadan vaihteen molemmin puolin noin 12 000 ihmistä. Kuitenkaan mielisairauksia ja kehitysvammaisuutta ei usein osattu erottaa toisistaan, aina ei edes fyysisistä sairauksista, kuten epilepsiasta. Monet eivät vielä 1930-luvullakaan tienneet näiden eroa.

1800-luvulla levottomien potilaiden hoidossa käytettiin tinaseoksesta valmistettua jäähdytyskypärää, jonka alareunaa kiersi kankainen nauha. Kypärä koostui putkistosta, jonka läpi johdettiin kylmää vettä kumiletkuilla.

Suomen lääkintöhallituksen virallisissa tilastoissa (SVT XI) mielisairaudet luokiteltiin 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alkuvuosina kuuteen luokkaan. Yleisin oli insania simplex, joka jakautui seitsemään alaluokkaan.

1. Insania simplex eli enkel sinnessjukdom
Melancholia eli tungsinne (synkkämielisyys)
Amentia eli förvirring (sekapäisyys)
Mania eli ursinne (kiihkomielisyys, raivohulluus, riemutila)
Insania circularis eli periodisk sinnessjukdom (jaksottainen mielisairaus)
Insania moralis eli moralisk sinnessjukdom (moraalinen mielisairaus)
Paranoia eli förryckhet (harhamielisyys)
Dementia eli svasighet (tylsämielisyys)
2. Dementia paralytica eli sinnessjukdom med förslamning (halvaava mielisairaus)
3. Insania epileptica eli sinnessjukdom med fallandesot (kaatumatauti)
4. Idiotia eli fänighet (tylsämielisyys)
5. Imbecillitas eli medfödd svasighet (vähämielisyys)
6. Alcoholismus chronicus (krooninen alkoholismi)

osastoja oli tarkoitus perustaa mielisairaaloiden yhteyteen.

Heti alkuun tehtiin selväksi, että yhdistys oli lakisääteisen terveydenhoidon täydentäjä. Kun rahaa ei ollut, toimittiin vapaaehtoisvoimin. Pääpaino oli potilaista huolehtimisessa.

ENSIMMÄINEN PAIKALLISOSASTO

Tavoitteena oli perustaa paikallisosasto ja saada kuraattori suurimmille mielisairaalapaikkakunnille.

Alku oli jälleen vaikea. Ennakko-luulot olivat vahvat ja monien oli vaikea ymmärtää, että mielisairauksista kärsivät tarvitsisivat sosiaalista ja muuta tukea. Ensimmäinen paikallisosasto saatiin kuitenkin perustettua Helsinkiin 12.10.1917. Nimeksi tuli Sielullisen terveyden edistämisyhdistyksen Helsingin ja sen ympäristön haaraosasto. Kuitenkaan yhtään vapaaehtoista ei ilmaantunut auttamaan potilaita. Myös Turkuun perustettu

”Markka lapsesta”

Ylihoitaja Karin Neuman-Rahn kirjoitti ensimmäisen oppikirjan mielisairaanhoidosta.

haaraosasto sammui alkuunsa. Vasta 15 vuotta myöhemmin Turussa käynnistyi Sielunterveysseuran paikallinen osasto, sekään ei toiminut pitkään.

”

SEURAN TARKOITUKSENA oli ”työskennellä sielullisen terveyden edistämiseksi maassa hankkimalla sopivaa hoitoa tarvitseville suoja- ja lepokodeissa ja avustamalla varattomia mielisairaudesta toipuvia ja siitä parantuneita samoin kuin kaatumatautisia, heikkomielisiä ja lievempiä hermostollisia häiriöitä sairastavia henkilöitä. Lisäksi harjoittaa yhdistys- ja valistus-toimintaa toimeenpanemalla yleisiä kokouksia, järjestämällä esitelmätilaisuuksia ja julkaisemalla kansantajuisia alaa koskevia kirjoitelmia.”

MARKKA LAPSESTA

Vaikeuksista huolimatta yhdistystä luotsattiin eteenpäin, rahaa ja uusia jäseniä kerättiin.

Eräässä johtokunnan kokouksessa ylihoitaja Karin Neuman sai idean ehtymättömästä tulolähteestä. Jokaisesta kirkonkirjoihin merkitystä lapsesta vanhemmat maksaisivat yhden markan yhdistykselle. Arkkipiispa **Gustaf Johansson** antoi suostumuksen hankkeelle ja valtioneuvosto rahankeruuluvan. Paikalliset papit eivät lämmenneet asialle ja keräys tuotti vain 97 markkaa.

TOIMINTA

KESKEYTYY JÄLLEEN

Uusikaan yhdistys ei päässyt alkua pidemmälle. Sisällissota 1918 ja pulavuodet lamauttivat toiminnan lähes tyystin.

Ne toivat takaisin myös kulkutaudit. Isorokko, lavantauti sekä tuli- ja tuhkarokko levisivät. Suomalaisia koetteli myös maailmanlaajuinen rajua

influenssa, espanjantauti, joka tappoi 30 000 ihmistä.

Kuitenkin itsenäisyyden alkuvuosina lainsäädäntöä uudistettiin ja saatiin uusi yhdistyslaki. Sen myötä myös seuran sääntöjä uudistettiin.

Vuosikokouksessa 21.11.1919 hyväksyttiin sääntömuutokset, jotka laajensivat yhdistyksen toimintaa.

Samalla muutettiin yhdistyksen nimi paremmin toimintaa kuvaavaksi: Stiftelsen för Psykisk Hälsa – Sielullisen terveyden edistämisyhdistys r.f., joka muuttui muotoon Sielunterveysseura.

Sielullisen kansanterveystyön edistämisen ja avustus- ja valistustyön lisäksi yhdistys haaveili omasta lepokodista ja huoltotoimistosta. Oleellisinta toiminnassa oli kuitenkin tiedonvälitys sielullisista sairauksista ja niiden hoidosta.

Vuonna 1919 vaihtui yhdistyksen puheenjohtaja. Christian Sibelius jäi pois heikentyneen terveytensä vuoksi ja puheenjohtajaksi valittiin **Ernst Ehrnrooth**, Kivelän sairaalan ylilääkäri.

PUHEENJOHTAJAT

Christian Sibelius
(1917–1919)
Psykiatrian uudistaja ja Helsingin yli-

opiston psykiatrian dosentti. Lapinlahden sairaalan ylilääkäri, uudisti sairaalan tiloja, toimintaa ja hoitomuotoja inhimillisemmiksi. Säveltäjä Jean Sibeliuksen veli ja taitava kamarimuusikko.

Professori **Ernst Ehrnrooth**
(1919–1925)
Oikeuslääketieteen professori ja Helsingin

yliopiston oikeuslääkeopin ylimääräinen professori ja virkaatekevä professori. Kivelän sairaalan ylilääkäri.

Vaivaistalon hoidokit aterioimassa Nyystölässä Padasjoella 1900-luvun alussa. Tuolloin vaivaistaloja oli 116. Vuoden 1890 alun jälkeen lapsia ei saanut enää sijoittaa vaivaistaloihin, jollei niissä ollut erillistä lastenkotia.

Varainkeruuta, valistusta ja parantolatoimintaa

**Valistuksen ja varainkeruun rinnalle nousee ehkäisevä työ. Pitkäaikainen haave, parantola väsyneille ja lievähköjä hermosairauksia poteville naisille, näkee päivänvalon. Helsinkiin perustetaan Suomen ensimmäinen psykiatrinen huolto-
toimisto, avohoidon edelläkävijä.**

1920- ja 1930-luvut

- Pörssiromahdus, lama ja pulavuodet
- Keuhkotauti leviää
- Uusia mielisairaaloja
- Ensimmäinen mielisairaslaki 1937
- Sielunterveysseura kasvaa ja vaurastuu
- Varainkeruu tärkeää
- Ensimmäinen psykiatrian oppikirja sairaanhoitajattarille
- Ensimmäinen kasvatusneuvola Mannerheimin Lasten-
suojeluliiton kanssa 1927
- Veikkolan parantola 1928
- Oma lehti alkaa ilmestyä
- Sielullisesti sairaiden huoltotoimisto Helsinkiin
- Washingtonin kongressi: kansainvälinen mielenterveysalan järjestäytymiskokous 1930
- Veikkola laajenee
- Järjestöt tiivistävät yhteistyötä
- Yhdistyksessä 1 300 jäsentä.

1898 piiriasetuksella oli määrätty pitäjät jaettavaksi koulupiireihin niin, että kaikilla lapsilla oli koulunkäyntimahdollisuus. 1921 säädettiin yleinen oppivelvollisuus.

1920 -luvulla sota oli ohi ja elämä alkoi normalisoitua. Sähkö, radio, auto ja puhelin herättivät ihmetystä. Tampereen Finlaysonin tehtaalla oli tosin nähty sähkövalojen syttyvän jo 1882. Teollisuuden tuotanto kasvoi, mutta enimmäkseen leipä tuli pöytään maa- ja metsätaloudesta. Ensimmäisiä naispoliiseja alettiin kouluttaa 1923.

1920-luvulla rakennettiin kymmenen mielisairaala, kun kunnat alkoivat saada rakentamiseen valtion-apua. Vuonna 1937 saatiin Suomeen ensimmäinen mielisairaslaki.

Kannon koululla Mäki-Kannon talossa opettaja Hongisto ohjaa oppilaiden voimistelutuokiota 1920-luvulla.

PUHEENJOHTAJAT

Lääkintöneuvos
Ernst Therman
(1932–1936)
Lapinlahden keskus-
laitoksen alilääkäri,
Pitkäniemen keskuslaitoksen
ylilääkäri. Opintomatkoja Keski-
Eurooppaan. Harrastuksena
hyönteisten tutkiminen.

Lääkintöneuvos
Väinö Mäkelä
(1937–1941)
Lapinlahden keskus-
laitoksen lääkäri,
Pitkäniemen keskuslaitoksen
ylilääkäri ja sukupuolitautilien
sairaalan lääkäri.

20-luvun noususuhdanne katkesi 1928, maatalouden sato oli huono ja pulavuodet kolkuttivat ovella. New Yorkin pörssi romahti vuotta myöhemmin ja maailmantalous vajosi syvään lamaan. Työttömyys, köyhyys ja pakkohuutokaut pat olivat monen arkea.

Sosiaaliturva oli heikko ja työttömyys pudotti ihmiset kurjuuteen. Vuonna 1937 säädettiin kansaneläkelaki.

TUBERKULOOSI JA SUKUPUOLITAUDIT

1900-luvun alkuvuosikymmeninä Euroopassa ja Suomessa riehui tuberkuloosi eli keuhkotauti. Se herätti pelkoa,

koska taudin tiedettiin tarttuvan. Sitä vastaan taisteltiin paitsi keuhkotautiparantoloissa myös valistuksen keinoin, puhtautta ja terveitä elämäntapoja korostaen. Lasten terveyttä ja ravitsemusta kohensi kouluruokailu. Vuoden 1944 laki määräsi, että lasten- ja äitiysneuvola oli perustettava joka kuntaan.

Vitsauksena olivat myös sukupuoli-taudit ja laittomat abortit. 30-luvulla noin joka kolmas raskaus päättyi keskenmenoon ja laittomia abortteja tehtiin 20 000 vuodessa.

KASVUN JA VAURASTUMISEN AIKAA

Sielunterveysseuralle 20- ja 30-luvut olivat kasvun ja vaurastumisen aikaa. Toiminnassa painottuivat varojen hankkiminen ja valistustyö. Ne tuottivat tulosta paitsi markkoina myös tunnettuuden kasvuna. Arvostus työtä kohtaan kasvoi, seuralta pyydettiin lausuntoja ja toimintoja alettiin tukea.

Sielunterveysseuralaiset olivat kekseliästä väkeä. Varsinkin naistoimikunta uurasti. Uusia ideoita rahavirtojen kartuttamiseksi pursuili ja kassa kilahteli. Hyväntekeväisyyskeräysten lisäksi oltiin hyödyntämässä ajan henkeä; elokuvan kulta-aikaa.

Valkokankaalta katsottiin Koskenlaskijan morsianta ja TukkiJoella. Suuria filmitähtiä olivat **Ansa Ikonen** ja **Tauno Palo**. Seura vuokrasi näyttäntöjä suurimmista kaupungeista ja sai pääsylipputuloista huvivero-osuuden.

KOLMEN MIEHEN KOMITEA INNOSTUU

Naistoimikunnan tuottoisa vapaaehtoistyö sai seuran johtokunnan miehet hereille. Myös he innostuivat uudesta varainkeruumuodosta. Kahdessa ja puolessa vuodessa nais- ja miestoimikunta hankki yli 200 000 markkaa.

Lisää markkoja toi taiteilija **Emil Cedercreutzin** vuonna 1922 suunnittelema kirjeensulkijamerkki, jonka painatuksen lahjoitti johtaja **Amos Anderson**. Merkkiä ”Sielun terveys kansan onni – Själenš halsa folkets väl” myytiin postitoimistoissa ja joissakin suomalaisissa valtamerialaivoissa.

Tunnettuuden myötä seura alkoi saada myös lahjoituksia. Kun Föreningen för Vård av Fallandesjuka lopetti toimintansa kaatumatautisten avustustoiminta varoineen siirtyi seuralle.

Taiteilija Emil Cedercreutzin vuonna 1922 suunnittelema kirjeensulkijamerkki otettiin uudelleen käyttöön 1960-luvulla.

Onnenrahalipas löytyi monen kodin lipaston päältä.

Sivistynyt henkilökunta on hoidon kulmakivi

Uusi avaus tehtiin kirjamarkkinoilla. Sosiaalihallitus pyysi seuraa kirjoittamaan oppikirjan mielisairaanhoidosta. Seuran sihteeri, ylihoitaja Karin Neuman-Rahn lupautui tehtävään. Kirja ilmestyi 1924 ruotsinkielisenä *Den psykiskt sjuka människan och hennes vård* ja myöhemmin suomenkielisenä *Sielullisesti sairastunut ihminen ja hänen hoitonsa* ja tovin päästä saksankielisenä.

Kirja perustui Karin Neuman-Rahnin luentoihin Marian sairaalassa toimineessa Helsingin kaupungin sairaanhoitajakoulussa. Tutustuessaan hoitolaitoksiin Ruotsissa ja Saksassa Neuman-Rahn huomasi, kuinka hoidon taso nousi, kun työhön oli palkattu

koulutettuja sairaanhoitajia. Silloin vahvistuivat hänen näkemyksensä siitä, että uudenlaisen mielisairaanhoidon kulmakivet olivat koulutettu ja sivistynyt henkilökunta, vapaaehtoiset hoitomuodot ja työterapia.

Sielunterveysseuran hallituksessa ja sihteerinä hän toimi 1919–1931 ja tämän jälkeen lehden toimitussihteerinä.

”

Mutta tämä sairaanhoitoala on erikoisala, ja sillä sairanhoidattavalla,

joka siihen antautuu, tulee olla erikoistietoja. Hänen tulee edelleen opetella ajattelemaan loogisesti ja psykologisesti voidakseen soveltaa työhönsä oppimaansa. Mutta eivät ymmärrys, hyvä tahto ja laajat opinnot kuitenkaan riitä. Sairanhoidattavien panoksena tulee olla hänen koko persoonallisuutensa.

Ja tähän persoonallisuuteen tulee oikeitten ominaisuuksien olla istutettuna kuin siemeniksi valmiina tunteen, ajatuksen ja tahdon voimasta kypsyttämään. Kuten paremmin koulutettu on hänen älynsä ja kuta lämpimämpi hänen sydämensä, sitä suurempi on hänen ymmärtämyksensä toisten ajatuksia, toimintoja ja kärsimystä kohtaan, ja sitä helpommin hän luo sen lämmön ilmavehän, jossa sairaat sielut voivat levätä.”

HERMOLEPOA

VÄSYNEILLE NAISILLE

Varainkeruuponnistukset tuottivat niin hyvää tulosta, että seura alkoi lähestyä pitkäaikaista haavettaan; lepokodin perustamista väsyneille hermosairaille naisille. Vuoden 1927 lopulla varat olivat 824 640,09 markkaa ja seuraavana vuonna hankittiin keräyksiin 151 528 markkaa lisää.

Lokakuussa 1928 Kirkkonummen

Lamminjärven rannalle syntyi lepokoti. Kiinteistöjen ja tontin hinta oli 315 000 markkaa. Haave oli saavutettu, mutta sitä seurasivat rahahuolet. Peruskorjauksiin upposi miljoona markkaa. Apuun tuli valtion halpalkorkoinen laina ja Helsingin kaupungin avustus. >

Seuran hallitus tutustui Veikkolaan puheenjohtaja Reino Laguksen kanssa toukokuussa 1929. Veikkola sai

ensimmäiset naispotilaansa 2.6.1929, paikkoja oli 20. Lääkärinä toimi ensin **Einar Anttinen** ja myöhemmin **Ernst Therman**. Ylihoitaja **Jenni Drisin** kertoo päiväkirjassaan kuinka ensimmäiseksi alettiin kutoa potilaiden kanssa pölyriepuja.

Sielunterveysseuran aikakauslehti kuvailee tunnelmia:

”Puutarhan puut olivat täynnä odotusta ja kevään ensimmäiset vihreät versot pilkistivät jo kukkapenkeistä. Ruusut olivat vapautuneet talvikatteestaan ja kaikki viittasi siihen, että osaavat kädet olivat alkaneet aherruksensa.”

”Ensimmäiseksi alettiin kutoa potilaiden kanssa pölyriepuja.”

OMA LEHTI

Vuonna 1928 seura alkoi julkaista omaa lehteä. Tidskrift utgiven av Stiftelsen för Psysik Hälsa – Sielunterveysseuran Aikakauslehti ilmestyi kaksi kertaa vuodessa suomen- ja ruotsinkielisenä. Ensimmäinen päätoimittaja oli Einar Anttinen ja toimitussihteeri Karin Neuman-Rahn.

Lehti jakoi tietoa, seurasi valppaasti yhteiskunnallisia epäkohtia ja kehittämistarpeita. Painos oli alkuun 1 000 kappaletta.

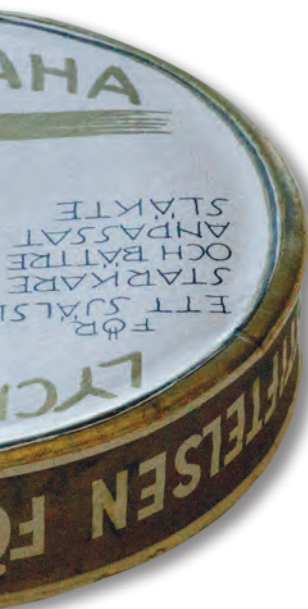
30-luvulla lehti alkoi ilmestyä neljästi vuodessa ja tilaajakin tuli. Lehden tekeminen oli kallista ja avustuksia haettiin monelta suunnalta. Ensimmäinen saatiin sosiaaliministeriöltä 1937.

EHKÄISEVÄ TYÖ VAHVISTUU

Tietämys mielen sairauksista lisääntyi ja ehkäisevä työ vahvistui. Nyt tiedettiin, että mielen sairauksia voidaan paitsi parantaa myös ehkäistä.

Seuran puheenjohtaja, Nikkilän sairaalan ylilääkäri Sven E. Donner korosti ehkäisevän työn merkitystä vuonna 1931.

”Ehkäisevän työn tarkoituksena on parantaa niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat yksilön psykologiseen kehitykseen syntymästä alkaen – ja erikoisesti perheessä tapahtuvaa tunne-elämän ailahtelujen vuorovaikutusta – suojella lapsia nuorina, koska silloin muodostuu perusta persoonallisuudelle ja myös sopeutumisvaikeudet kehittyvät.”

KANSAINVÄLISIÄ TUULIA

Näköaloja avarrettiin myös kansainvälisesti. Sielunterveysseura sai 1930 kutsun kongressiin Yhdysvaltoihin. Osanottajia oli 3 500 yhteensä 53 maasta. Puheenjohtaja Reino Lagus ja hallituksen jäsenet **Karin Spoof** ja Karin Neuman-Rahn puhuivat sielunterveystyöstä Suomessa ja vanhempien kasvatuksesta.

Kongressi innosti ja tuomisina oli nippu ideoita. Niiden pohjalta syntyi toimintaohjelma.

TOIMINTAOHJELMA VUODELLE 1931

- Yleistajuisia esitelmiä suurelle yleisölle henkisestä terveydenhoidosta. Nuoria psykiatrian opiskelijoita ja alaan perehtyneitä sairaanhoitajia esitelmäkiertueille maaseudulle.
- Kursseja ja esitelmiä erikoisryhmille.
- Aikakauslehden levikin lisääminen.
- Veikkolan parantolan laajentaminen.
- Huoltotoimistoja sielullisesti sairaille suurimpiin kaupunkeihin.

Lääketieteellisen ehkäisytyön rinnalle seura oli alusta saakka nostanut valistuksen. Taloustilanteen parantuessa voitiin nyt ensimmäistä kertaa laatia pitkän tähtäyksen propagandaohjelma. Tähän saakka oli eletty kädestä suuhun.

Ohjelman tavoitteena oli ”saada yhteiskunta paremmin käsittämään sielunterveyden merkitys ja tärkeys kaikissa arkielämän olosuhteissa.” Aivan vähään ei tyydyttykään.

PROPAGANDA-OHJELMA

Yleinen sielunhygieninen propaganda- ja valistustyö. Sielunhygienisten kurssien järjestäminen. Käytännöllis-yhteiskunnallinen toiminta.

Luentoja järjestettiin Marttayhdistyksen ja Kansanvalistusseuran kanssa, rautatiehallitus myönsi vapaalippuja esitelmöitsijöille.

Nykytoiminnaksi käännettynä puhuttaisiin mielenterveyden edistämistä, sosiaali- ja terveysalan henkilöstön täydennyskoulutuksesta ja asiakkaiden neuvonnasta.

ASKEL KOHTI AVOHOITO

Jo seuran perustamisasiakirjassa näkyi huoli potilaiden jatkohoidosta. Tukea eivät tarvinneet ainoastaan toipilaat vaan myös heidän perheensä. 1800-luvun lopulla ymmärrettiin perhekeskeisen työn merkitys, joka vuosien mittaan vahvistui seuran omaistyössä, tukihenkilötoiminnassa ja perheterapiassa.

Varat eivät kuitenkaan riittäneet laajaan toimintaan. Niin ryhdyttiin hankkimaan sielullisesti sairaitten huoltotoimistoa Helsinkiin. Ajatuksena oli, että Helsingin kaupunki perustaisi sen, mutta hanke viivästyi. Seura otti ohjat omiin käsiinsä. 13.1.1927 avattiin Sielullisesti sairaitten huolto-toimisto Siltasaarenkatu kolmosessa. Tilat saatiin Köyhäinhuoltohallitukselta ilmaiseksi.

Huoltotoimisto osoittautui tarpeelliseksi ja kypsytti kaupungin

TAPAHTUMAKALENTERI VUONNA 1931

TALVIKAUSI

Satuillat ruotsin- ja suomen-kielisille lapsille
Satuja kertovat taiteilija Emil Cedercreutz ja näyttelijätär Mimmi Lähteenoja
Kuvia intiaanien ja lappalaisten elämästä
Tiedemiehet Rafael Karsten ja Toivo Itkonen
Lastenlauluja
Tohtorinrouva Wallgren ja laulajatar Meri Hannikainen

KEVÄTKAUSI

Katettujen pöytien näyttely
20 aistikasta pöytää juhla- ja arkitilaisuuksiin
Näyttelyn tuotto 5 200 mk seuralle
Kukanpäivän autoajelut
Järjestäjänä vapaaherratar Ruth Munck
Lapsille ja vanhuksille, muutkin tervetulleita
Senaatintorilta Kirkkonummelle
Perillä pullakahvit
Kyyditsijöinä yli 100 yksityis-autoa ja autoilijaa
Kyyti: 10 mk, pullakahvi: 2,5 mk
Kirjeensulkijamerkin myynti
Kukanpäivänä Helsingin kaduilla

SYYSKAUSI

Hedelmä- ja vihannesmessut
Ravintola Kappelin piha
Myytävät tuotteet lahjoitukseksi

TALVIKAUSI

Joulumyyjäiset

idean taakse. Toimisto siirtyi 1.6.1927 kaupungille henkilökuntineen. Huolto-toimistot olivat mielenterveystoimistojen ja psykiatrian poliklinikoiden edeltäjiä.

Ratkaisuun kiteytyi tärkeä periaate, joka edelleen näkyy Mielenterveysseuran toiminnassa. Seura kehittää ja kokeilee, mutta ei korvaa julkisia palveluja.

VALISTUSRYNNÄKKÖ KÄYNNISTYY

Vuosi 1931 oli valistuksen vuosi. Seura ryynnäköi Ahvenmaata myöten. Esitelmää pidettiin ammatinvalinnasta sielunterveyteen ja hyviin tapoihin. Lisäksi vietiin viestiä seuran toiminnasta kulttuurin keinoin.

Valistusrynnäkkö väistyi hiljalleen taka-alalle ja keskiöön nousi Veikkolan parantolan laajentaminen ja sen tuomat rahahuolet.

YHTEISKUNNAN OMAKSITUNNOKSI

Mielenterveysseura on aina pyrkinyt toimimaan yhteiskunnan omanatunto- na ja puolustamaan heikoimpia.

20- ja 30-luvuilla lasten ja nuorten psykiatrinen hoito oli huonolla tolalla. Kenraali Mannerheimin Lastensuojeluliiton kanssa perustettiin kasvatus-neuvola 1927.

Mannerheiminliiton ja Kriminaali-yhdistyksen kanssa tehtiin valtioneuvostolle aloite 1935 tarkkailu- ja hoitokeskuksen perustamiseksi psyykkisesti poikkeaville lapsille ja nuorille. Hanke toteutui kolme vuotta myöhemmin.

Uudet alkoholisti-, irtolais- ja lastensuojelulait tulivat voimaan 1938. Seura otti tehtäväkseen välittää tietoa laeista lääkäreille, kasvatus- ja huoltoalan henkilöstölle, korkeakoulujen opiskelijoille ja opettajille.

VEIKKOLAN PARANTOLA LAAJENEE

Vuonna 1934 ostettiin parantolan viereinen Sigurdsbergin 1,45 hehtaarin tila asuinrakennuksineen. Kolme vuotta myöhemmin Sörbön pikkutila. Lahjoitusten ja Helsingin kaupungin ylimääräisen avustuksen turvin päästiin eteenpäin.

Kun ehkäisevä työ nousi seuran työssä, sen haluttiin näkyvän myös nimessä. Vuonna 1937 lehden nimeksi tuli Sielun Terveys – Psykisk Hygien. Jo tuolloin kaavailtiin yhdistyksen nimeksi Mielenterveysseuraa, mutta aika ei ollut kypsä. Nimeksi tuli 1939 Hermo- ja mielitautien vastustamisyhdistys – Föreningen för nerv- och sinnessjukdomarnas bekämpande.

Sotavuosina Puolustusvoimat
otti parantoloita käyttöönsä.

1940- ja 1950-luvut

Sotavuodet ja uusi alku

1940- ja 1950-luvut

- Sotavuodet ja sotakorvaukset
- Hyvinvointivaltion rakentaminen alkaa
- Hoitovastuu korostuu
- Ehkäisevä työ taka-alalle
- Toiminnan uudelleenkäynnistys
- Mielenterveyden maailmanliitto 1948
- Uusi mielisairaslaki 1952
- Järjestöjen yhteistyö tiivistyy
- Uudet säännöt, nimeksi Mielenterveysseura 1952
- Toiminta jäntevöityy
- Ensimmäinen RAY-avustus 1957.

Ehkäisevä työ jää sotavuosina toviksi taka-alalle, kun yhdistys saa hoitovastuita. Jäseniä on enää sata. Raha-automaattiyhdistykseltä saadaan ensimmäinen toiminta-avustus, miljoona markkaa. Toimistoksi vuokrataan Tunturikadulta kaksi huonetta ja käyttöoikeus keittiöön.

Suomi joutui sotaan 1939. Talvisota päättyi raskaisiin rauhanehtoihin ja maassa suruliputettiin. Rauhanaika ei ollut pitkä, 1941 Suomi oli jälleen sodassa. Jatkosota päättyi syksyllä 1944, mutta Lapin sota jatkui keuhkokuumeen 1945.

Viisi sodan vuotta aiheutti kärsimystä, elintarvikkeiden sääntelyä ja raskasta työtä. Puolet tuloista meni ruokaan. Lähes 90 000 ihmistä menetti henkensä. Monilta jäi kotiseutu rajan taakse ja oli sotakorvausten aika.

HYVINVOINTIYHTEISKUNTAA RAKENNETAAN

Terveystieteiden tutkimus oli sotien jälkeen kurjassa jamassa. Terveyskeskuksia ei ollut, sairaalapaikkoja jonkin verran. Kunnanlääkärin, kättilön ja terveys-sisaren palkkaaminen tulivat pakollisiksi 40-luvulla helpottamaan etenkin maaseudun terveysoloja. Huojennusta perheiden arkeen toi 1948 lapsilisät.

Mielisairaanhoidon oli vieläkin kurneudessa kunnossa. Kunnalliskotien sairassastoilla kroonisesti sairaita

kytkettiin vielä toisen maailmansodan jälkeen raudtoilla seinään.

Ainoa terapiamuoto oli maataloustyöt mielisairaalan tiluksilla. 20-luvulta saakka oli käytetty biologisia hoitomuotoja, kuten kupan malariahoitoa, kouristushoitoja ja lobotomiaa. Myös sähköshokkeja käytettiin. Vuosikymmeniä tärkein skitsofrenian hoitomuoto, insuliinisokkihoito, lopetettiin 70-luvun lopulla. Lobotomialeikkauksia tehtiin vielä 70-luvulla. Hoitomenetelmät olivat kehittymättömiä.

50-luvulla käynnistyi hyvinvointiyhteiskunnan rakentaminen. Kansaneläkelaki uudistettiin 1956. Sotavuosien hapertamaa sairaalaverkostoa alettiin kohentaa. Syntyi valtakunnallinen keskussairaalaverkosto. Lastenneuvolatyö alkoi tuottaa tulosta ja tartuntatauti- ja imeväiskuolleisuus vähenivät. Uusi mielisairaslaki tuli voimaan 1952. Käänte mielisairaiden hoidossa tapahtui psykofarmakoiden myötä, myös terapeutit yhteisöt alkoivat tulla muotiin ja psykoanalyysi oli rantautumassa.

TERAPEUTTINEN YHTEISÖ

Terapeuttisen yhteisön hoitomalli ja käsite vakiintuivat 50-luvulla Britanniassa. Malli perustui haluun demokratisoida lääkärin ja potilaan suhde sekä lisätä mielisairaaloiden ja muiden psykiatristen laitosten terapeuttista vaikutusta.

Potilaan näkeminen yhtenä asian-tuntijana oli oleellista terapeuttisen yhteisön ideassa.

1950-luku oli paitsi puutetta ja köyhyyttä myös suomalaisen muotoilun ja arkkitehtuurin kultakautta. **Alvar Aalto** muokkasi ajankuvaa, uudistajia olivat myös **Aarne Ervi** ja **Viljo Revell**.

Suomalaiskansallinen tango otti ensi askeleitaan, tanssikielto kumottiin ja lavatansseissa kellohelmat hulumusivat.

Kansainväliset tuulet puhalsivat Suomeen Coca-Colan, purukumin, rock and rollin, transistoriradion ja television.

Vuosi 1952 nostatti suomalaisten itsetuntoa. Helsingissä järjestettiin kesäolympialaiset ja **Armi Kuusela** kruunattiin Miss Universumiksi. Viimeinen sotakorvausjuna lähti Suomesta Neuvostoliittoon syyskuussa 1952.

PUHEENJOHTAJAT

Lääket.lis. **Reino Lagus** (1926–1930) ja (1941–1944) Harjulan piirimielisairaalan ensimmäinen lääkäri. Kivelän sairaalan apulaislääkäri ja Veikkolan parantolan ylilääkäri ja kehittäjä. Savolainen kulttuuripersona. Suomalaisen oopperan, Helsingin kaupunginorkesterin ja Kansannäyttämön lääkäri.

Professori **Sven E. Donner** (1931) ja (1945–1961) Helsingin yleisen sairaalan ja Lapinlahden keskuslaitoksen apulaislääkäri, Tampereen kaupungin mielisairaalan lääkäri. Nikkilän sairaalan ja Helsingin Kivelän sairaalan mielisairasaston ylilääkäri ja Helsingin yliopiston dosentti.

EHKÄISEVÄ TYÖ TAKA-ALALLE

Hermo- ja mielitautien vastustamisyhdistyksen toiminta sai uuden suunnan 40-luvulla. Ehkäisevä työ jäi ajan-kohtaisten haasteiden alle. Yhdistys sai hoitovastuita, kun 80-paikkainen Huutoniemen parantola siirtyi sille. Kroonisille mielisairaille tarkoitettu laitos Vaasan lähellä jatkoi toimintaansa vuoteen 1942. Hoitotyö oli vaativaa, mutta korvaus ei ollut kummoinen; palkaksi saatiin laitoksen irtaimisto.

”Palkaksi parantolan irtaimisto”

Sotavuosina avattiin myös hoitokoti sodassa haavoittuneille aivovammaisille Laajalahdessa. Se pystyttiin käynnistämään presidentin rouva **Ester Ståhlbergin** lahjoituksen turvin. Laitosta tuki myös kauppaneuvos **Edward Paulig**, jonka kerrotaan piiptaneen hoitokodissa piristämässä potilaita. Jatkosodan syttyessä hoitokodin lääkäri ja ylihoitaja määrättiin rintamapalveluun ja laitos jouduttiin lopettamaan.

Veikkolan parantola jatkoi toimintaansa ja vuonna 1941 potilaita 119. Puutetta oli kaikesta. Kun rehut loppuivat ja hevosmies oli rintamalla, potilaat keräsivät hevoselle puiden lehtiä ruuaksi. Rahasta teki tiukkaa, hinnat ja palkat lähtivät laukkaan, mutta avustukset eivät pysyneet perässä.

Syyskuussa 1944 puolustusvoimat otti parantolan käyttöönsä ja potilaita jouduttiin siirtämään Lapinlahteen. Veikkola saatiin takaisin jo loppuvuodesta, hyvin huonokuntoisena. Korjaukset maksoivat 300 000 markkaa, valtiolta saatiin 52 000 markkaa. Ei auttanut kuin realisoida irtainta omaisuutta. Pelastuksen toi arpajaislupa. Sen tuotto 800 000 markkaa turvasi Veikkolan.

JÄLLEEN ALUSTA

Sotavuodet lähes lamaannuttivat yhdistyksen työn. Valistus nousi uudelleen keskiöön. Uusi puheenjohtaja Sven E. Donner oli yhteydessä moniin laitoksiin ja toivoi niiden hankkivan yhdistykselle jäseniä. Jäseniä oli 50-luvun alussa enää 100.

Lehti oli jouduttu lakkauttamaan rahanpuutteen vuoksi. Vuonna 1941 se oli muutettu vuosikirjaksi ja seuraavan kerran se ilmestyi vuonna 1945 yhdessä Suomen Psykiatris-Neurologisen yhdistyksen kanssa. Rahaa oli julkaisutyöhön niukasti, tilaajien osoiteluettelot ja jäsenkortisto olivat tuhoutuneet helmikuun pommituksissa Helsingissä, samoin kirjoituskone.

Suuret B-mielisairaalat olivat kroonisoituneiden potilaiden säilytyspaikkoja kaukana asutuskeskuksista. Ne osoittautuivat epäonnistuneeksi kokeiluksi. Eniten B-sairaaloita rakennettiin 1956–63. Sairaaloiden talousjohdon palkat määräytyivät sairaalan koon ja potilaspaikkojen mukaan.

Potilaan lähetti sairaalaan usein muu kuin terveydenhuollon ammattilainen. Syynä voi olla esimerkiksi asunnottomuus. Sairaalaan sijoittamista kannusti myös se, että hoitokustannusten valtionosuuden sai laitos.

PARANTAVAA TAIDETTA

Sota järkytti elämää fyysisesti, aineellisesti ja psyykkisesti. Mielenterveyden neuvonta-aseman perustaminen nousi taas esiin. Asiasta neuvoteltiin muun muassa Sotainvalidien Veljesliiton kanssa, mutta hanke kaatui rahaan.

Valistusta vietiin hissukseen eteenpäin lähinnä esitelminä kokousten yhteydessä. Rahaa saatiin kuitenkin sen verran kokoon, että pystyttiin pitämään nelipäiväiset luentopäivät mielisairaanhoidajille ja -hoitajattarille.

Hyvät ideat eivät silti loppuneet. Ennakkoluuloja käytiin murtamaan järjestämällä Harjavallan, Hämeenlinnan, Nikkilän ja Pitkämäen mielisairaaloitten kanssa potilaiden taide- ja käsityönäyttely Strindbergin taidesalongissa 1948. Se oli menestys ja näyttelyä jatkettiin kahdella viikolla.

Vuoden 1952 mielisairaslain 1 §:ssä mielisairaanhoidon ilmaistiin tarkoittavan mielisairaiden hoidon lisäksi mielisairauksien vastustamistyötä. Tämän lisäksi alettiin hoitomuodoissa nähdä aiempaa enemmän vaihtoehtona myös avohoido, sillä 5 §:n mukaan mielisairaalaan voitiin perustaa avo- tai siirtolaosasto sellaisia mielisairaita varten, jotka eivät ole suljetun laitoshoidon tarpeessa. Avohoidon käyttö vahvistui kuitenkin vasta 60-luvun lopulla.

”MAAILMAN KEHITTYNEIN MIELISAIRASLAKI”

Seuran arvovalta kasvoi ja sen asian-
tuntemusta alettiin kysyä enemmän. Vuonna 1949 pyydettiin lausuntoa mielisairaslaista. Sisällöstä neuvoteltiin Neuropsykiatrisen yhdistyksen kanssa ja lopputulokseen oltiin tyytyväisiä. Sanottiin jopa, että Suomeen saatiin ”maailman kehittynein” mielisairaslaki 1952. Laissa mainittiin nyt

ensimmäistä kertaa, että ”mielisairas-
hoitoon kuuluu myös mielisairauksien ehkäisevä hoito”. Myös seuran jo parikymmentä vuotta sitten käynnistämä huoltotoimistoverkosto tuli nyt lakisääteiseksi. Laki oli oleellinen avohoidon kehittymiselle, sen seurauksena perustettiin vuosien mittaan 150 mielenterveystoimistoa. Hoitoajattelua laajensi myös siirtyminen yksilökeskeisestä perhekeskeiseen ajatteluun.

MIELENTERVEYDEN MAAILMANLIITTO SYNTYY

Myös kansainvälisesti tapahtui. Vuonna 1948 Lontoossa kokoontui 48 maata pohtimaan kansainvälisen mielenterveysjärjestön perustamista. Näin syntyi Mielenterveyden Maailmanliitto (World Federation for Mental Health).

Seurassa puolestaan pohdittiin mielenterveyden neuvottelukunnan perustamista. Alan järjestöjä koot-

tiin yhteistyöhön ja välittämään tietoa maailmanliitolle Suomen mielenterveystilanteesta. Valtuuskunnan muodostivat Lastensuojelun Keskusliitto, Suomen Neuropsykiatrisen yhdistys, Hermo- ja mielitautien vastustamisyhdistys, Suomen Kirkon pappisliitto ja Suomen Psykologinen seura.

Jo tuolloin ymmärrettiin kulttuurin merkitys mielen terveydelle. Ylilääkäri J. Runeberg korosti: ”Sitäpaitsi potilaalle, joka purkaa sisäisiä tarpeitaan ja taipumuksiaan luovan taiteellisen työn muodossa, on siitä suurta helpotusta, koska tällöin sisäinen jännitystila voi laueta sosiaalisesti vaarattomalla tavalla, jopa voi tällainen harrastus myötävaikuttaa hänen parantumiseensaakin.”

”Kun kirjoituskoneen naputus taukosi, Mika Waltari pistäytyi seuran toimistoon.”

Huoltotarkastaja Elli Kajatsalo oli seuran ensimmäinen palkattu työntekijä.

UUDET SÄÄNNÖT, UUSI NIMI

Jo 40-luvun loppu enteili uusia painopisteitä. Seura sai uudet säännöt 1951. Niissä tarkoitukseksi määriteltiin ”edistää hermo- ja mielitautien ehkäisyä, tällaisia tauteja potevien hoitoa, sielullisesti vajaakykyisten huoltoa, erityiskasvatusta ja muuta mentalihygienista toimintaa Suomessa.”

Lisäksi seuralle kuului sääntöjen mukaan tutkimustyö, aloitteet, valistaminen, hoitolaitoksien ylläpitäminen sekä taloudellisen ja muun tuen antaminen hoidon tarpeessa oleville varattomille ja vähävaraisille henkilöille. Niin ikään korostettiin yhteistyötä mielenterveyttä edistävien järjestöjen ja laitosten kanssa sekä yhteydenpitoa alan ulkomaisiin järjestöihin.

Nimeksi tuli nyt Suomen Mielenterveysseura – Mentalhygieniska Föreningen i Finland r.y.

KAKSI HUONETTA JA KEITTIÖN NURKKA

Mielenterveyden Maailmanliiton kousteemana oli 1952 ”Yleisön kasvatus mielenterveyden periaatteiden tuntemiseen”. Myös Suomi tarttui teemaan ja seurassa laadittiin valistussuunnitelma, jonka kohderyhmänä oli suuri yleisö, ihmissuhdetyötä tekevät ja kasvattajat.

50-luku toi myös mahdollisuuden toimiston kehittämiseen. Vapaaehtoisvoimin toiminut joukko sai ensimmäistä kertaa palkatun puolipäiväisen sihteerin huoltotarkastaja **Elli Kajatsalon** 1952. Vuonna 1955 palkattiin ensimmäinen toiminnanjohtaja, valtlis ja lääk.kand. **Anja Kauppala**.

Ajankohtaiseksi tuli myös ensimmäisen toimitilan hankkiminen. Keväällä 1956 vuokrattiin Tunturikatu 13:sta kaksi huonetta ja käyttöoikeus keittiöön. Samassa rapussa asui kirjailija Mika Waltari, jonka Olivetti-kirjoituskoneen rytmikäs naputus kuului käytävään. Kun naputus taukosi, Waltari pistäytyi usein seuran toimistoon.

TOIMINTA JÄNTEVÖITYY

Toiminta alkoi jäntevöityä ja perustettiin työvaliokunta valmistelemaan ja toimeenpanemaan toimintasuunnitelmaa. Toipilaskoti Tapolan rahaston hoitokunta aloitti työnsä ja sille laadittiin johtosääntö seuralle tulleen testamentin velvoitteita valvomaan.

Uutta oli tutkimustoiminnan käynnistäminen. Työelämän mielenterveyskysymykset nousivat 50-luvun lopulla keskusteluun. Työtä pidettiin mielenterveyden edellytyksenä, mutta ajan kiihkeän rytmin ajateltiin aiheuttavan ongelmia.

Mielenterveysseuran ensimmäinen toimisto oli Tunturikadulla.

YHTEISTYÖN VUOSIKYMMEN

Kansainvälinen toiminta alkoi näkyä vahvemmin seuran työssä 50-luvulla. Seuran johtokunnan jäsen professori **Niilo Mäki** valittiin Mielenterveyden maailmanliiton presidentiksi vuonna 1956.

Seuran tilaisuuksissa vieraili monia ulkomaisia luennoitsijoita, muun muassa Mielenterveyden maailmanliiton johtaja tri **J.R.Rees**. Myös kotimainen yhteistyö laajeni ja kukoisti.

Valistusaineisto lisääntyi ja syntyi vihkonen ”Ohjeita potilaidemme omaisille” lähinnä psykiatrisille huoltotoimistoille.

ENSIMMÄINEN RAY-AVUSTUS

Kymmenen vuoden sitkeä työ tuotti viimein tulosta ja seura huokaisi helpotuksesta. Vuonna 1957 ensimmäinen RAY-avustus oli totta, tilille tuli 1 000 000 markkaa.

Seuran valistustyötä tukivat tuolloin Alli Paasikiven ja Viola Raninin Säätiöt.

60-luvun TV-keskusteluohjelmien suosikkiesiintyjä, psykiatri Martti Paloheimo julkaisi oppikirjan ”Mielenterveys ja ihmissuhteet. Ennakolta ehkäisevän mielenterveystyön periaatteet.”

Psykiatrasta kuntoutusta ja itsemurhien ehkäisyä

Seura aloittaa itsemurhien ehkäisyn, käynnistää psykiatrisen kuntoutuksen ja nostaa kulttuurin merkitystä mielenterveyden hoidossa. Mielenterveyden kello kutsuu -keräyksen myötä moni kuulee ensimmäisen kerran sanan mielenterveys. Talous kohentuu, toiminta laajenee ja henkilökunta lisääntyy.

1960- ja 1970-luvut

- Suuri rakennemuutos
- Hoitomuodot monipuolistuvat
- Arvojen vallankumous
- Maailman mielenterveysvuosi 1960
- Mielenterveys-lehti 1961
- Ensimmäinen paikallistoimikunta Rovaniemelle 1965
- Psykiatrinen kuntoutus käynnistyy
- Veikkolan työlinikka 1969
- SOS-palvelu, Itsemurhien ehkäisykeskus 1970
- Ensimmäinen mielenterveyspoliittinen ohjelma 1971
- Ensimmäiset potilasjärjestöt syntyvät
- Kansanterveyslaki 1972
- Mielenterveyden kello kutsuu -kampanja 1972
- Koulutus- ja valistustyö voimistuu.

60- ja 70-luvut olivat rakennemuutoksen aikaa. Kouluja, sairaaloita, päiväkoteja, terveyskeskuksia ja vanhainkoteja rakennettiin. 70-luvulla peruskoulu avasi väylän tulevaisuuteen varallisuudesta ja asuinpaikasta riippumatta.

60-luvun voi kiteyttää myös sanoihin vapaus ja arvovallankumous. Radikalismi nousi, ja sen myötä radikaalipsykiatria. Hesperian sairaalassa oli joukko uudistushaluisia lääkäreitä, etunäissä **Claes Andersson, Jarkko Eskola, Sixten Bondestam ja Ilkka Taipale**.

Rakennemuutos ei tuonut pelkästään hyvää, se pakotti lähes miljoona ihmistä muuttamaan työn perässä maaseudulta etelän lähiöihin ja Ruotsiin.

70-luvulla kehitysoptimismi uposi öljykriisiin. Kasvuhuuma haih-

tui. Konsensuspolitiikka ja elvytys nostivat 70-luvun lopulla Suomen suosta ja tukevaisuudenusko alkoi palata.

HOITOMUODOT MONIPUOLISTUVAT

60-luvulla huomio kiinnittyi aikuisväestön terveyteen. Mielisairaita rakennettiin ja saneerattiin aina 1970-luvun alkuun. Avohoidon ja ehkäisevän työn jäntevä kehittäminen alkoi 70-luvulla. Vuoden 1972 kansanterveyslaki määritteli terveyspolitiikan painopistettä avohoitoon ja ennaltaehkäisyyn.

Ensimmäinen neurolepti otettiin käyttöön 50-luvulla, trisykliset masennuslääkkeet tulivat 60-luvulla. Suomalaiset psykiatrit alkoivat kouluttautua psykodynaamisiksi psykoterapeuteiksi. Perheterapeuttinen ja systeeminen ajattelu virisi ja hoitomuodot monipuolistuivat.

Nuorisokulttuuri vahvistui 60-luvulla.

Tangon syrjäytti nuorison villinnyt twist.

60- ja 70-lukujen ilmiöitä olivat **M.A. Numminen** ja **Rauli Badding Somerjoki**.

70-luvulla Rauli Somerjoki nähtiin myös apumiehenä Lapinlahden sairaalan puutarhatöissä. Nuori mies haaveili puutarhurin ammatista, mutta musiikki vei mennessään.

Talouspäällikkö Liisa Wilska esittelee asiakkaalle kello-
nauhaa Mielenterveysseuran myyntikojussa järjestöjen
Hyvän Mielen Joulutorilla Esplanadin puistossa 1981.
Taustalla toimistovirkailija Marjatta Aalto ja
toiminnanjohtaja Irja Rantanen.

60-luvulla syntyi antipsykiatrinen liike, joka kritisoi psykiatrian hoitokäytäntöjä ja teoriaa. Britanniassa liikkeen tunnetuin edustaja oli **R. D. Laing**. Antipsykiatrian radikaalein laita piti käsitystä normaalista yhteiskunnasta harhaisena ja sairaana aivopesulaitoksena. Mielisairautta Laing piti parantumisprosessina, jonka perheen ja psykiatrian väliintulo estää. Harhat hän samaisti uskonnollisiin kokemuksiin. Potilaan piti antaa parantua itsestään ja lopettaa parantaminen. Laingin kuuluisa väittämä oli, että mielisairaus on terve reaktio sairaaseen yhteiskuntaan.

Suomessa antipsykiatrian äärilaita jäi vaatimattomaksi, mutta 70-luvulla alettiin yhä enemmän kritisoida laitoshoidoa.

Pro Salute Mentis -mitali jaettiin ensimmäisen kerran vuonna 1972.

Maailman mielenterveysvuosi 1960 avattiin näyttävästi Helsingin yliopiston juhlasalissa. Ensimmäisinä saapuivat presidentti Urho Kekkonen ja rouva Sylvi Kekkonen.

NÄYTÖN PAIKKA

Vuosi 1960 oli Mielenterveysseuralle näytön paikka. Maailman Mielenterveysvuosi antoi ainutlaatuisen mahdollisuuden tehdä mielenterveyttä tunnetuksi ja vaikuttaa asenteisiin.

Vuotta valmisteltiin huolellisesti. Jännitys sai kämmenet hikoamaan alkuvuodesta, sillä Raha-automaattiyhdistykseltä oli luvassa kahden miljoonan markan potti. Tilille se kuitenkin kilahti vasta heinäkuussa, kun vuosi oli puolessa.

Aloitukset olivat vaikuttavia. Helsingin yliopiston juhlasali oli 10.1. valmis ottamaan vastaan 600 tummiin juhla-asuihin sonnustautunutta kutsuvierasta. Ensimmäisinä saapuivat presidentti **Urho Kekkonen** ja rouva **Sylvi Kekkonen** kukkakimppu elegantisti käsivarrellaan.

Tämä oli lähtölaukaus vuoden kestäneelle seminaarien, neuvottelupäivien, tutustumiskäyntien, tutkimuksen, uusien kokeilujen, tiedotuksen ja yhteistyön sarjalle.

Aikakauslehtien liiton kanssa järjestettiin keskusteluiltoja ja toimittajat tutustuivat Tammiharjun sairaalaan. Apu-lehti painatti lahjoituksena laajan, avajaisjuhlan puheista koostetun julkaisun *Mielemme terveys – Vår psykiska hälsa*.

”Avointa herravihaa en katsoisi olevan”

Mielenterveysseuran 70-vuotisjuhluvuonna päätoimittaja Toivo Pihkanen haastatteli presidentti Kekkosta. Kysymykset oli valmisteltu etukäteen ja ne koskettelivat juopaa kaupunkilaisten ja maaseutulaisten välillä, virkamiehistön ja sivistyneistön herravihaa ja ”valkoisten” ja ”punaisten” vastakohtaisuutta. Näin Kekkonen kommentoi.

”Erilaisuuden sietämisessä olemme erikoisesti sodan aikana ja taas 60-luvulla kulkeneet pitkän matkan eteenpäin. Sodan aikana alenivat monet raja-aidat... Välittömästi sodan jälkeen kasvoi uudelleen monia erottavia esteitä, mutta vähitellen niitä on saatu väistymään....

Kaupunkilaisten ja maaseutulaisten välillä – jos pysytään henkilökoh-

taisella tasolla – ei meillä ole suurta vastakohtaisuutta – jos on ollutkaan. Se ristiriita, joka ilmenee, liittyy materiaalsiin etukysymyksiin, mutta vastaavanlaisia ristiriitoja on kaupunkilaisten omassa keskuudessa, kuten maaseutulaistenkin piirissä.

Avointa ”herravihaa” en katsoisi meillä olevan. Mutta kyllä sitä piilevänä on aika tavalla, ja se saattaa yksityistapauksen yhteydessä puhjeta hyvinkin silmiinpistäväksi.

”Valkoisten” ja ”punaisten” vastakohtaisuus väheni punamulta-hallituksen aikana ja mureni sotien kuluessa. Mutta yhä on joukossa leppymättömiä, eikä ainoastaan valkoisten perintöä vaalivina.”

(Mielenterveys-lehti 1–2/67.)

Toivo Pihkanen, Mielenterveysseuran voimamies

Paljokas, sanoi **Hertta Kuusinen** ystävästään Toivo Pihkasesta. Ja Toivossa oli paljon kaikkea. Älyä, nopeutta, ammattitaitoa, inhimillisyyttä, luovuutta, charmia, painoa. Hän paitsi hirtittävästi töitä, rönnsyli moneen suuntaan, rakasti, suorastaan ahmi ruokaa, kohteli potilaita kuin ystäviään ja keräsi kirjoja ja muuta tavaraa yli äyräiden.

Toivo teki lähtemättömän vaikutuksen ihmisiin. Hän oli lääketieteen ja kirurgian tohtori, hermo- ja mielitautien erikoislääkäri ja hänellä oli työlläketieteen erikoispätevyys. Suurin oli kuitenkin hänen karisman, se lumosi niin poliitikot, taiteilijat, liike-elämän pamput kuin potilaat.

Urho Kekkonen, Hertta Kuusinen, **Armi Ratia**, **Matti Kurjen-
saari**, **Olavi Paavolainen** ja **Kalle**

Holmberg olivat Toivon hyviä ystäviä, osa potilaitakin. Kun Armi Ratialla oli ongelmia Marimekossa, hän sanoi, että soitetaan Toivolle ja kysytään. Jos

Toivoa ei saatu kiinni, pohdittiin porukalla, mitä Toivo olisi sanonut.

Mielenterveysseuran johtokuntaan Toivo Pihkanen tuli 1958. Mielenterveys-lehden päätoimittajana hän oli lähes 20 vuotta ja käytti laajaa ystävä- ja tuttavaverkostoaan haastattelujen hankkimisessa ja lehden sisältöjen kokoamisessa.

Toiminnanjohtaja **Irja Rantanen** ja Toivo Pihkanen oli vahva kaksikko, joka vei mielenterveysasioita eteenpäin harppauksin. Työn polttoaineena oli heidän näkemystensä samankaltaisuus, vähitellen myös tunteet.

Täyttäänsään 75 vuotta 1972 Mielenterveysseura jakoi ensimmäisen kerran Pro Salutate Mentis -mitalin. Pihkanen oli yksi saajista, Mielenterveysseuran kunniajäseneksi hänet kutsuttiin 1980. (Rinne, 2004.) >

MIELENTERVEYS-LEHTI ALKAA ILMESTYÄ

Mielenterveys-lehti alkoi ilmestyä 1961. Päätoimittajana oli lääkintöneuvos **Leena Sibelius**. Lehti ilmestyi neljä kertaa vuodessa, painos oli 3 000. Kirjastojen hyllyiltä se katosi tuon tuosta innokkaan lukijan mukaan.

Vuonna 1961 seuran toiminnanjohtajana aloitti sosionomi Irja Rantanen. Puheenjohtajana oli Suomen merkittävien neuropsykologian ja erityispedagogiikan kehittäjä **Niilo Mäki**. Päätoimittajaksi tuli 1965 neurologi ja psykiatri Toivo Pihkanen, joka hoiti tehtävää 20 vuotta. Puheenjohtajana Pihkanen oli vuoden 1967.

Lehden talous pysyi kurissa osin ilmoitustuloilla, aina 70-luvun alkuun lääketehtaiden ilmoitukset takasivat jatkuvuuden. Lääkemainontaa rajoittavat säädökset ja omat linjaukset kuitenkin sulkivat tämän rahahanan ja taloudelliset mahdollisuudet leikkautuivat.

Hän haluaa olla yksin

Turvallinen psykofarmaka

PERATSIN Lääke Oy

PERATSIN	PERATSIN	PERATSIN
tabl.	forte tabl.	mite tabl.
vihreä tabletti	sininen tabletti	vaalea tabletti
Perphenazin. 4 mg	Perphenazin. 8 mg	Perphenazin. 2 mg
30, 100, 500 tabl.	30, 100, 500 tabl.	30, 100, 500 tabl.

PSYKIATRINEN KUNTOUTUS KÄYNNISTYY

60-luku oli psykiatrisen kuntoutuksen vuosikymmen. Siihen saakka oli kuntoutettu lähes pelkästään fyysisesti vammautuneita. Kimmokkeen antoi Kansaneläkelaitoksen tilasto: työkyvyttömyyseläkkeiden saajista suurimman ryhmän muodosti psyykkisesti sairastuneet.

Kuntoutuksen tueksi suunniteltiin oppikirja. Neljäkymmenenkuuden asiantuntijan kirjoituksista syntyi *Psykiatrinen kuntoutus* 1967. Takakannen tekstissä kirjaa mainostetaan

uljaasti ”ensimmäinen alallaan Suomessa ja ainutlaatuinen koko maailmassa”.

Dosentti **Reino Elosuo** kertoi myöhemmin kirjeessään seuralle, että ”psykiatrisen kuntoutuksen alkuunläh- tö ja kehittäminen 60-luvulla oli yksinomaan Mielenterveysseuran ansiota”.

Myös järjestön sääntöjä uudistettiin ja tarkoitukseksi vahvistettiin: ”teh- dä vapaaehtoista kansanterveystyötä mielenterveyden alalla sekä harjoittaa hermo- ja mielitautien ehkäisyä edistä- vää toimintaa ja täten edistää mielen- terveyden kehitystä maassa”.

SUOMEEN ENSIMMÄINEN TYÖKLINIKKA

Mielenterveysseura haaveili monipuoli- sesta psykiatrisesta kuntoutuslaitok- sesta. Tavoitteena oli helpottaa potilai- den paluuta yhteiskuntaan. Liikkeelle lähdettiin uhkarohkeasti; Veikkolan parantolan yhteyteen valmistui 1969 50-paikkainen työklินิกka. Klinikalla tehtiin työkokeiluja, työhönvalmennus- ta, teollisuusterapiaa ja työkuntoisuus- arviointoja.

Työ kroonisoituneiden potilaiden kanssa ei tuottanut toivottua tulos- ta. Kunnat eivät myöskään ostaneet

Karismaattinen johtaja, innostava ja impulsiivinen esimies

Irja Rantanen oli innostava, lämmin ja upea ihminen. Niin suurta tilaa ei ollut, mitä hänen karismansa ei olisi täyttänyt. Samalla hän oli myös impulsiivinen esimies, oikukaskin, samassa lauseessa saattoi tulla haukut ja kiitokset.

Ennen kaikkea hän oli sosiaali- ja mielenterveysasioiden taitava osaaja, väsymätön uurastaja, jonka kaudel- la tehtiin monia avauksia, vastattiin ajan haasteisiin ja kehitettiin seuran toimintaa.

Veikkolan työklินิกka aloitti toimintansa, psykiatrinen kuntoutus käynnistyi, Sos-palvelu, Itsemurhien ehkäisykeskus aloitti työnsä ja laadi- tiin mielenterveystyön kehittämisohjel- ma. Lukuisissa asiantuntijajaostoissa ja toimikunnissa pohdittiin ajankohtaisia mielenterveyskysymyksiä.

Irja ymmärsi hyvin viestinnän mer-

Toiminnanjohtaja Irja Rantanen ja prof. Kalle Achte edustavat tyylikkäinä Mielenterveyden maailmanliiton kongressissa Lontoossa 1968.

kityksen ja piti tärkeänä omaa lehteä. Seuran 75-vuotisjuhluvuonna 1972 toteutui myös pitkäaikainen haave, valtakunnallinen Mielenterveyden kello kutsuu -keräys.

TAKSIKUSKI SPARRAAJANA

Vaikka Irja oli puhujamestari, hän var- masti aina sanomansa perille. Taksin takapenkillä hän luki puheensa ääneen ja kysyi oliko taksikuski ym- märtänyt. Jos vastaus oli myönteinen, matkaa jatkettiin tyytyväisenä.

Työparina Irja Rantanen ja Toivo

Pihkanen oli kaksikko, jossa yhdistyi tunne ja asiantuntemus. Molempien sydämiä yhdisti myös mielenterveys ja kulttuuri. Irjan ja Toivon kutsumina Mielenterveyseuraan tulivat muun muassa **Rafael Wardi** ja **Joonas Kokkonen**.

ÄLÄ ELÄMÄÄ PELKÄÄ

Irja oli arvostettu asiantuntija järjestö- kentässä ja laajemminkin. Häntä kuunneltiin. 70-luvulla vaikuttivat myös Ensikotien liiton toiminnanjohtaja **Aira Heinänen**, Vanhustyön keskusliiton toiminnanjohtaja **Tertta Sundholm** ja sosiaalihuollituksen pääjohtaja **Margit Eskman**. Leidit istuivat usein Pohjois-Hesperiankadun toimiston saunassa keskustelemassa, ja saunomisen jälkeen tarjottiin Irjan lempiherkkua possun ribsejä ja tietysti olutta. Jossakin vaiheessa Irja lausui **Kaarlo Sarkian** runon

”Älä elämää pelkää,
älä sen kauneutta kiellä.
Suo sen tupaasi tulla
tai jos liettä ei sulla,
sitä vastaan käy tiellä,
älä käännä sille selkää...”

Irja Rantanen oli Mielenterveysseuran toiminnanjohtaja 1961–1982.

(Henkilökuva Irja Rantasesta perus- tuu Pirkko Lahden haastatteluun.) >

60-luvun lopulla RAY-avustuk- seen saatiin tuntuva korotus ja henkilökuntaa voitiin palkata lisää. Kuitenkin vasta 70-luvulla taloudellinen tilanne parani niin paljon, että 1975 keskus- toimistossa oli kahdeksan koko- päiväistä ja yksi osapäiväinen työntekijä.

Psykiatri Claes Andersson oli Veikkolan parantolassa lääkäriä 1970–73. Vuonna 1999 hänet valittiin seuran liittovaltuuston puheenjohtajaksi.

tiin avattua. Myöhemmin myös Espoon ja Vantaan kaupungit ja seurakunnat tukivat toimintaa.

Ladunavaajan taival oli mutkainen, itsemurhiin liittyi paljon salailua ja häpeää, puhelinluetteloinkin oli vaikea saada SOS-Palvelun, Itsemurhien ehkäisykeskuksen nimeä.

ITUJA PERHETERAPIALLE

Seurassa suunniteltiin 60-luvun alussa myös perheneuvolakokeilua Hyvinkäälle. Perusajatuksena oli koko perheen auttaminen. Hanke viivästyi, mutta toteutui kuitenkin.

Kului yli kymmenen vuotta ennen kuin perhekeskeinen ajattelu liikahti voimakkaammin. Perheterapiakoulutus oli käynnistymässä.

VALTAUSAIKEITA

70-luvun alussa yhteiskuntaa ja psykiatriaa kritisoivat liikkeet olivat voimissaan. Sosialistinen terveystintama oli juuri perustettu.

Mielenterveys-lehteen oli päätoimittaja Toivo Pihkanen kelpuuttanut silloisen Työterveyslaitoksen psykologin, sittemmin pitkäaikaisen opetusministerin, maaherran ja Tampere-Talon johtajan **Kaarina Suonion** kirjoituksen:

”Sosialistinen terveystintama on perustettu avoimeksi poliittiseksi vastalauseeksi maassamme harjoitetulle puolueettomalle asiantuntemukseen verhotulle porvarilliselle terveydenhuoltopolitiikalle.”

Ja Suonio lisää pököä pesään.

”Pääoman kyltymättömässä voitontavoittelussa tarvitaan psykologiaa ja psykiatriaa peittelemään riiston julkeutta, rauhoittamaan tyytymättömiä, pitämään kurissa vastahakoisia, karsimaan tarpeettomia, eristämään häiritseviä.”

Radikalismi oli työntymässä sisään myös Mielenterveysseuran ovesta. 1970-luvun alussa suunniteltiin seuran valtaamista. Tukea hankkeelle ilmeisesti hamuttiin Pihkasen suunnalta. Pihkanen kuitenkin ilmoitti seuran vuosikokouksessa luopuvansa kaikista seuran luottamustehtävistä. Valtausaikheet tyssäivät.

palveluja. 70-luvun heikko työllisyys-tilanne vaikeutti asioita entisestään. Kun vuokraaminenkaan ei onnistunut, seitsemän tappiollisen vuoden jälkeen oli laitettava pillit pussiin.

Klinikka koki uudisraivaajan vaikeudet. Kokeilu ei silti ollut turha, sillä kokeemukset hyödyttivät psykiatriasta kuntoutusta, jota virisi eri puolilla Suomea.

ITSEMURHIEN EHKÄISY

ALKAA

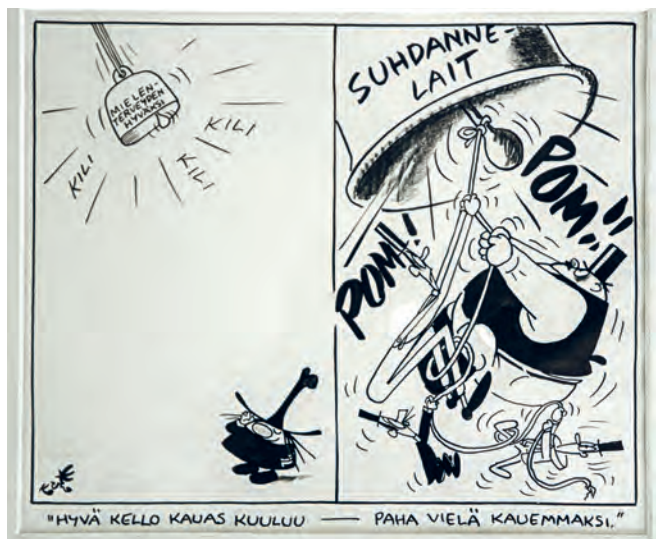
SOS-Palvelun, Itsemurhien ehkäisykeskuksen vihkiäiset pidettiin loka-kuussa 1970 Meilahden sairaalan luentosalissa Helsingissä. Sinivalikonauhaisten airueiden rivistö istui ryhdikkäänä luentosalin edessä ja

paikalla olivat maan johtavat psykiatrit ja lääkintöneuvokset.

Professori **Kalle Achtén** aloitteesta oli ryhdytty vuonna 1967 suunnittelemaan itsemurhien ehkäisykeskusta ja alan oppikirjaa. Achté oli seuran puheenjohtajana vuosina 68–72 ja 86–92. Kirja *Itsemurhat ja niiden ehkäisy* ilmestyi 1973. Seura oli käynnistämässä työtä, jonka tarve oli ollut jo pitkään. Suomessa tehtiin yli 1 000 itsemurhaa vuodessa.

Keskukseen oli haettu oppia luomalla yhteyksiä alan kansainvälisiin järjestöihin ja palvelukeskuksiin. Lähin oli Wienissä. Suunnitelmat oli valmiina, mutta rahat puuttuivat. Kun Helsingin kaupunki antoi avustuksen, keskus saa-

”Lääkintöhallituksessa valmistui pitkähkön ja laajan valmistelun pohjalta 1977 mietintö: Psykiatrisen terveydenhuollon kehittäminen, niin sanottu ”punainen kirja”. Siihen kerättiin keskeiset psykiatrisen terveydenhuollon kehittämistavoitteet ja sosiaalilääketieteellisen ja ehkäisevän mielenterveystyön suuntaviivat. Siinä esitetyt näkemykset muodostivat 70- ja 80-lukujen uudistustyön pohjan”, psykiatri **Jarkko Eskola** kertoo. >

MIELENTERVEYDEN KELLO KUTSUU

Seuran 75-vuotista taivalta juhlittiin vuonna 1972. Pro salutate mentis -mitali jaettiin seitsemälle seuran työssä ansioituneelle.

Lokakuussa Mielenterveysseura sai valtakunnallista näkyvyyttä enemmän kuin koskaan. Valtakunnallinen Mielenterveyden kello kutsuu -keräyskampanja humautti läpi Suomen. Nyt toteutui toiminnanjohtaja Irja Rantasen pitkäaikainen haave mielenterveyskellosta.

HYVÄ KELLO KAUS KUULUU...

Keräys rynnisti eteenpäin niin vauhdikkaasti, että monilla paikkakunnilla kellot loppuivat alkuunsa. Kunnallisvaalit oli juuri pidetty ja Helsingissä seura sai vaalien jälkeen vaalimainoskehikot käyttöönsä. Yön aikana julisteet oli vaihdettu ja aamulla töihin meneviä tervehti mielenterveyskellojen ryhdykät julisterivistöt.

Kampanja huipentui Aleksanterin joulukadun avajaisiin. Katu oli koristeltu valaistuvin kelloin, ja ihmiset tungeksivat paikalla. Juhlapuheen piti psykiatri Kalle Achté. Mielenterveyskellokeräys vangitsi myös tiedotusvälineiden huomion. **Kari Suomalainenkin** kantoi kortensa kekoon. Helsingin Sanomissa julkaistiin Karin piirros ”Hyvä kello kaus kuuluu – paha vielä kauemmas”.

Moni on muistellut nähneensä tai saaneensa lapsena mielenterveyskellon.

MIELENTERVEYSKELLON TARINA

Mielenterveyskellon historia juontaa 50-luvulle Yhdysvaltojen mielisairaslain uudistamiseen. Kansallinen mielenterveysyhdistys kokosi 1953 mielisairaaloista poistetut kalterit ja niistä valettiin 80 tonnia painava mielenterveyskello.

Kello symboloi vanhoista fyysisistä- ja ajatuskahleista vapautumista ja vei viestiä mielenterveystyön inhimillisemmästä tulevaisuudesta. Seuran pieni kullanvärinen kello kantoi samaa viestiä Suomessa.

Monet myös kuulivat tuolloin ensimmäistä kertaa sanan mielenterveys.

Kellokampanjalla kerättiin varoja itsemurhien ehkäisyyn, valistukseen ja tiedotukseen. Tavoitteena oli myydä 500 000 kahden markan pikkukelloa ja 1 000 isoa 100 markan kelloa. Ihan kalkkiviivoille ei päästy, mutta lähes.

” Olin Mielenterveysseuran hallituksessa 70-luvulla ja uudelleen 80-luvulla. 70-luku oli vauhdikasta aikaa. Meitä nuoria mielenterveysohjelmoijia oli paljon; koulutusta piti uusia, yhteiskuntaa piti muuttaa. Uusia ideoita tuli kotimaasta ja ulkomailta. Laitoksista piti päästä irti, olihan meillä melkein maailmanennätys mielisairaalapaikoissa.

ENSIMMÄINEN MIELENTERVEYS- POLIITTINEN OHJELMA

70-luku oli suunnitelmien ja komiteoiden aikaa. Seura julkaisi laajan mielenterveysohjelman 1971. Painotus oli mielenterveyden edistämässä ja ongelmien ja häiriöiden ehkäisyssä. Ohjelmassa korostettiin mielenterveysohjelman läpisyntymistä.

Kehittämisohjelma oli ajan hermolla ja vastaanotto innostunut. Moni kuitenkin hieraisi silmiään, kun postista ei kolahtanutkaan tavallisia A-nelosisia vaan kaksi yli puolimetristä kartonkia, isoa huoneentaulua.

Mielenterveyspolitiikka ja ehkäisevä työ olivat nousussa. Seuran koulutustoiminta laajeni. Asiantuntijatyöryhmät pohtivat henkistä väkivaltaa, mielenterveystoimistojen asemaa, somaattisten sairauksien psykososiaalisia näkökohtia ja Ruotsin suomalais-siirtolaisten mielenterveyttä.

Omat gurumme Kalle Achté, Yrjö Alanen ja Erik Anttinen olivat mukana. Muutettiin yhteiskunnallisia ja hoidollisia rakenteita, ryhdyttiin kirjoittamaan oppikirjoja suomeksi...

Seurassa oppi moniammatillisuutta, ellei oma työ sitä antanut. Ja meillä oli hauskaa! Kuka enää uskaltaa järjestää pyjamatanssia?” (Prof. Vappu Taipale) >

MIELENTERVEYTTÄ MAAKUNTIIN
Seuran paikallinen työ sai alkunsa jo 1917, kun Helsinkiin perustettiin haaraosasto. Ensimmäinen paikallistoimikunta perustettiin Rovaniemelle 1965, neljä vuotta myöhemmin syntyivät Mikkelin ja Oulun toimikunnat. Aktiivisimmillaan toimikuntien perustaminen oli vuosina 1973–75 ja 1983–85.

Mielenterveysseura oli 60-luvun lopulle asiantuntijajärjestö, se kehitti ehkäisevää työtä ja kuntoutusta, teki aloitteita, valisti ja vaikutti, viritti yhteiskunnallista keskustelua, antoi lausuntoja ja järjesti seminaareja. Nyt seura oli muuttumassa kansalaisjärjestöksi.

Jo 1948 oli potilaiden taide- ja käsityönäyttely Strindbergin taidesalongissa. 70-vuotisjuhlan yhteydessä 1967 uudelleen herätetty naistoimikunta järjesti Stockmannin näyttelyhalliin "Ihminen X"-näyttelyn. Siinä esiteltiin psykiatristen sairaaloiden askartelu- ja työterapiaa.

Veikkolaan perustettiin 1968 uudenlainen rytmi- ja liikuntaryhmä, jossa analysoitiin muun muassa runojen avulla jazzliikuntaa. Ryhmää ohjasi tanssitaiteilija **Riitta Vainio**. Potilaiden lisäksi siihen osallistui hoitajia.

Veikkolan työklonikan avajaisiin suunniteltu tanssiesitys oli epäonnistua, kun suurin osa ryhmän potilaista oli tervehtynyt niin paljon, ettei enää ollut parantolassa.

YTY SYNTYY

Julkisen sosiaali- ja terveystoimen nopea laajeneminen ja palvelujen parantuminen vei järjestöt 60- ja 70-luvuilla hetkeksi katveeseen. Ajateltiin jopa, että niiden työ oli käymässä tarpeet-

tomaksi. 70-luvun öljykriisi ravisteli kuitenkin niin voimallisesti suomalaisia yhteiskuntaa, että järjestöjen perään alettiin taas huhuilla.

Järjestöt tiivistivät yhteistyötään ja 1978 syntyi sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY.

Myös seura ja paikallistoimikunnat tiivistivät yhteistyötä.

YHTEISTYÖTÄ POTILASJÄRJESTÖJEN KANSSA

Ensimmäiset potilasyhdistykset syntyivät mielisairaanhoidon kehittymisen myötä 60-luvun lopulla. 70-luvulla heräsi ajatus voimien yhdistämisestä.

Ensimmäinen valtakunnallinen potilasjärjestö, Psykiatrisesti Kuntoutuvien Etujärjestö PKE käynnistyi Veikkolan parantolassa 1970. Seuraavana vuonna syntyi toinen valtakunnallinen potilasjärjestö Mielenterveyden Keskusliitto Iisalmella.

Seuran periaatteisiin kuului alusta saakka potilasjärjestöjen tukeminen itsenäisyyteen. PKE:ssä oli virinnyt ajatus tarvitaanko kahta valtakunnallista potilasliittoa. Yhdistyminen kuitenkin raukesi ja toteutui vasta 80-luvun alussa, kun PKE liittyi MTKL:n jäseneksi.

LUOVUUTTA ETSIMÄSSÄ

Hesperian sairaalan johtaja Toivo Pihkanen uskoi luovaan toimintaan ja oli kehittämässä taideterapiaa Hesperiaan. Myös seura innostui asiasta.

Taideterapia alkoi Suomessa kuitenkin jo 50-luvulla, kun taiteilija **Rafael Wardi** aloitti kuvataidepiirin Nikkilän sairaalassa. Hesperian sairaalaan ensimmäinen kokopäiväinen taideterapeutin virka perustettiin 1967.

Alan ensimmäisen väitöskirjan on tehnyt **Antti Alanko**. Vuonna

Vuonna 1969 ruotsalainen Torny Wickman teki "opetuselokuvan" Rakkauden kieli (Kärlekens språk), jossa näytettiin seksikohtauksia. Lontoossa popitähti Cliff Richard johti yli 30 000 hengen mielenosoitusta elokuva vastaan. Ystävykset Matti Kurjensaari ja Toivo Pihkanen menossa elokuvateatteri Astraan Rakkauden kieltä katsomaan.

1984 ilmestyi *Taideterapia psykiatrisessa sairaalassa. Tutkimus neuroosi- ja skitsofreniapotilaiden tekemien kuvien psykodynaamisesta sisällöstä.*

Mielenterveysseuran seminaareissa käsiteltiin 70-luvulla kuvallista ilmaisua, musiikkia, draamaa, kirjallisuutta ja luovaa liikuntaa. Seura järjesti ensimmäisen valtakunnallisen taideterapiaseminaarin 1971.

Luova poikkeus -näyttelyssä Helsingin Taidehallissa 1971 vieraili 5 000 henkilöä.

70-luvun lopulla perhekeskeisen työn uranuurtaja, seuran puheenjohtaja Yrjö Alanen ehdotti perheterapiakoulutuksen käynnistämistä.

PUHEENJOHTAJAT 60-70-LUVUILLA

Professori **Niilo Mäki** (1961–1966) Suomen merkittävin neuropsykologian ja erityispedagogiikan kehittäjä. Opetti mm. Lastenlinnassa ja Teatterikoulussa. Opiskellut teoreettista filosofiaa, psykologiaa ja lääketiedettä. Mäen mukana Suomeen tuli runsaasti uusia, ulkomaisia tutkimusvaikutteita. Mielenterveyden maailmanliiton presidentti 1956.

Professori **Toivo Pihkanen** (1967) Lääketieteen ja kirurgian tohtori, hermo- ja mielitautien erikoislääkäri. Hesperian sairaalan johtaja ja kehittäjä. Kutsui Hesperiaa lyhenteellä JSP, joukkojen sidontapaikka. Psykiatrisen kuntoutuksen kehittäjä. Kiinnostunut kulttuurista ja uskoi sen parantavaan voimaan. Mielenterveys-lehden päätoimittaja.

Professori **Kalle Achté** (1968–1972) ja (1986–1992) Lääketieteen ja kirurgian tohtori, psykiatrian erikoislääkäri, tiedemies, kirjailija. Helsingin yliopiston professori. Aloitti Lapinlahden sairaalassa potilashaastattelujen nauhoittamisen tv-nauhalle. Kehitti vakuutuspsykiatriassa post-traumaattisen neuroosin käsitteen. Tutki erityisesti skitsofreniaa ja itsemurhia ja niiden ehkäisyä. Toi hypnoosin hoitokeinoksi. Intohimoinen lenkkeilijä.

Professori **Kai Sievers** (1973–1977) Lääketieteen ja kirurgian tohtori, hygienian ja kansanterveystieteen professori. Tieteellisiä julkaisuja mm. reumatologiasta ja seksologiasta. Käsikirjoitti tv:lle Pertti Reposen kanssa Soitinmenoja ja ÄWPK – Älywapaata palokuntaa salanimellä Kai Dorkin.

Professori **Yrjö Alanen** (1978–1982) Lääketieteen ja kirurgian tohtori, psykoterapiaan erikoistunut psykiatri ja tutkija. Turun yliopiston psykiatrian professori. Kehitti kollegoidensa kanssa kansainvälisestikin arvostetun skitsofrenian hoitomallin. Perhekeskeisen hoidon ja perheterapian uranuurtaja, Mielenterveysseuran perheterapiakoulutuksen käynnistäjä.

Talouslama toi Suomeen leipäjonot, konkurssit ja suurtyöttömyyden. Pelastusarmeijan edessä Helsingin Castreninkadulla on yli 400 ihmisen leipäjono vuonna 1993.

1980- ja 1990-luvut

Kriisiapua ja perheterapiaa

1980- ja 1990-luvut

- Kekkosen kausi vaihtuu Koiviston ja Ahtisaaren ajaksi
- Neuvostoliitto romahtaa
- Nousukausi katkeaa ja Suomi syöksyy lamaan
- Psykiatria murroksessa
- Uusi Mielenterveyslaki 1991
- Kriisikeskukset ja Mobile-tukiasemat syntyvät
- Henkinen tuki onnettomuustilanteissa käynnistyy
- Mielenterveysseurasta liitto 1992
- Kuntoutusyksikkö aloittaa 1997
- Perheterapiakoulutus laajenee
- Vapaaehtoistyö elää nousukautta
- Yhteiskunnallinen vaikuttaminen tehostuu
- Tiedotus- ja julkaisutoiminta voimistuu
- Seura 100 vuotta 1997
- Mielenterveyden maailmanliiton kongressi Suomessa 1997
- SMS-Tuotanto 1988.

Yleisradion monopoli murtui paikallisradioiden aloittaessa 1985. Kolmoskanava käynnistyi ja Maikkari sai omat uutiset. Ruokapöytiin ilmestyi kiivi ja Rubikin kuutiota ratkottiin. **Lauri Törhösen** Palava enkeli -elokuva herätti keskustelua ja kritiikkiä psykiatrian menetelmistä.

Perheterapiakoulutus käynnistyy ja vapaaehtois-työ laajenee kansalaistoiminnoiksi. Lamavuosien hätään vastataan kahdella suurella kriisiauttamisen projektilla ja laajennetaan etsivää työtä. 1997 Turvayhdistyksen perustamisesta tulee 100 vuotta. Mielenterveysseura juhlii pitkää taivaltaan ja järjestää Mielenterveyden maailmanliiton kongressin Lahdessa.

80

Markkinoille syntyi kuitenkin kiinteistö- ja pörssikupla, joka puhkaisi nousukauden ja Suomi vajosi lamaan.

80-luku oli myös vuosikymmen jolloin lapsilisiä, työttömyyskorvauksia ja eläkkeitä korotettiin. Talouskasvu loi täystyöllisyyden.

Tämä näkyi kulutuksessa; kuntosalien ja solariumien ovet kävivät tiuhaan, vesisängyt loiskivat iloisesti, autojen katoilla kiilsivät suksiboksit ja olkatoppaukset hipoivat ovenkarmea.

Myös politiikassa elettiin murrosta; presidentti Urho Kekkonen erosi terveyssyistä 1981 ja alkoi Mauno Koiviston kausi.

LAMA TUO LEIPÄJONOT

Vielä suurempi myllerrys jyrähti Suomen rajan takana: 1991 Neuvostoliitto romahti. Neljä vuotta myöhemmin Suomi liittyi Euroopan unioniin. Koiviston kausi vaihtui Ahtisaaren ajaksi. Pankkikriisi ravisutti Suomea,

-luvulla elettiin nousukautta. Pankit suorastaan tyrkyttivät rahaa.

työttömyys oli pahimmillaan 17 prosenttia. Konkurssiaalto pyyhkäisi yli maan. Vuonna 1990 itsemurhia tehtiin 1 500. Köyhyys lisääntyi ja leipäjonot pitenevät.

Suomea veti lamasta ensisijassa Nokia. Se esitteli 1991 ensimmäisenä maailmassa digitaalisen GSM-puhelimen.

PSYKIATRIA MURROKSESSA

Suomi oli 80-luvulla terveydenhuollon mallimaa, josta muut ottivat oppia. Terveystta kaikille vuoteen 2000 -ohjelmassa (1986) painotettiin kaikkien yhteiskuntalohkojen merkitystä terveyden edistämässä ja riskien vähentämisessä.

Psykiatriassa rakennemuutos alkoi näkyä 80-luvulla. Sairaalaapaikkoja vähennettiin ja avohoitoa lisättiin.

Psykiatrisia sairaansijoja oli 1980 noin 20 000 ja 1992 lopussa noin 9 700.

Rakennemuutos nyrjähti 90-luvulla, kun voimavarojen siirtyminen avohoitoon pysähtyi. Psykiatrisen

MIELENTERVEYDEN ARVOA MITATAAN NYT

”

Mielenterveys on kuin Suomen markka. Senkin arvo kelluu ja sitä mitataan nyt koko ajan. Mielenterveysseuran keskeinen tehtävä on taistella tämän arvon puolesta, toimia eräänlaisena mielenterveyden vakautuspankkina”, korosti seuran liittohallituksen puheenjohtaja **Kari Pylkkänen** 1992.

”Nyt vapaaehtoisen mielenterveystyön merkitys korostuu entisestään, koska elämme jatkuvien yhteiskunnallisten murrosten keskellä. Lama on saattanut koko kansakunnan arvojen uudelleen punnintaan.

Mielenterveyden merkitys avautuu yhä useammalle konkreettisesti ja myös omien kokemusten myötä, jolloin se aletaan myös nähdä sen todellista merkitystä vastaavalla tavalla. Yhä useammat tuntevat ja huomaavat, että kenen tahansa mielenterveys voi joutua uhatuksi.” (SMS Vuosikirja 1992.)

laitoshoidon alasajosta vapautuvia resursseja ei käytetty avohoidon kehittämiseen kuten alun perin oli tarkoitus. Tämä johtui pitkälti kurjistuneesta taloustilanteesta, mutta myös siitä, että somaattiset erikoissalat ”kaappasivat” vapautuneita resursseja. Tämän mahdollisti erikoissairaanhoitolaki.

MIELISAIRAANHOITOPIIRIT LAKKAUTETAAN

Vuonna 1991 tuli voimaan uusi mielen-terveyslaki ja erikoissairaanhoitolaki. Psykiatrinen hoitojärjestelmä yhdistettiin hallinnollisesti muuhun erikoissairaanhoitoon. 22 mieli-

Järjestöpäällikkö **Tytti Vuoripalo** tuli Mielenterveysseuraan vuonna 1964.

Mielenterveys-lehti oli alkanut ilmestyä vuonna 1961. Seura kampanjoi näkyvästi 80-luvulla mielen hyvinvoinnin, välittämisen ja yhdessä selviytymisen puolesta.

sairaanhoitopiiriä lakkautettiin ja koko erikoissairaanhoito siirtyi 21 sairaanhoitopiiriin.

Kunnat saivat oikeuden järjestää palvelut itse, yhdessä toisten kuntien tai kuntayhtymien kanssa tai ostopalveluina yrityksistä tai järjestöiltä.

WHO:n apulaispääjohtaja **T. Adeoye Lambo** vieraili Suomessa 1980 ja puhui Mielenterveysseuran yleisötilaisuudessa sosiaalisista muutoksista ja mielen-tervemyydestä Afrikassa.

Seuran työvaliokunnan puheenjohtaja **K. J. Lång** luovutti tohtori Lambolle Pro Salute Mentis -mitalin ja seuran kunniakellon.

SUURTEN HANKKEIDEN AIKAKAUSI

Mielenterveysseura eli 80- ja 90-luvuilla kasvukautta. 90-luvun alussa seura muuttui liitoksi ja paikallistoimikunnat rekisteröityivät itsenäisiksi yhdistyksiksi.

Seuraa vuodesta 1961 luotsannut toiminnanjohtaja Irja Rantanen jäi sairauden vuoksi eläkkeelle 1981 ja uutena toiminnanjohtajana aloitti psykologi **Pirkko Lahti** 1983.

Kehittämisprojektit, varainkeruu ja laajeneva julkaisutoiminta avasivat tietä uudelle. Projekteissa luotiin perusta monille toiminnoille, joista seura nyt tunnetaan. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen tehostui. Seura otti kantaa muun muassa vaihtoehtoiseen lääketieteeseen, vanhusten kohteluun, liikunnan ja mielen-terveyden yhteyksiin ja potilaan ihmisoikeuksien toteutumiseen.

PUHEENJOHTAJIA 80-90-LUVUILLA

Professori **Erkki Kivalo** (1983–1985)

Suomen ensimmäinen neurologian professori Helsingin yliopistossa. Muun muassa HYKS:n johtajaylilääkäri ja lääkintöhallituksen pääjohtaja. Kehitti terveyskeskusten omalääkärijärjestelmää ja edisti psykiatriasta avohoitoa.

Presidentti Urho Kekkosen yksityinen lääketieteellinen neuvonantaja. Julkaisi kirjoja Vincent van Goghista, Edith Södergranista, August Strindbergistä.

Psykiatri **Kari Pylkkänen** (1992–2001)

Psykiatrian ja nuorisopsykiatrian erikoislääkäri. Mielenterveytyön, nuorisopsykiatrian ja psykoterapian kehittäjä. Lääkintöhallituksen mielen-tervemyydestä vastaava lääkintöneuvos, Veikkolan parantolan lääkäri, YTHS:n johtajapsykiatri. Aktiivinen toimija ammatillisissa ja tieteellisissä järjestöissä.

Toiminnanjohtaja Pirkko Lahti saa hellät onnittelut näyttelijä **Veikko Sinisalolta** Mielenterveysseuran 100-vuotisjuhlavuonna. Seuran puheenjohtaja Kari Pykkänen myhäilee vieressä.

Rouva Mielenterveys laittoi vauhtia

Vuonna 1983 alkoi Pirkko Lahden 23 vuoden työrupeama. Sinä aikana Mielenterveysseura laajeni, kehittyi, aloitti uutta ja vastasi yhteiskunnan haasteisiin. Pirkosta tuli koko kansan rouva Mielenterveys.

Hän myöntää, että porhalsi usein askeleen edellä seuran henkilökuntaa. "Minua moitittiin, että kehitellen uutta, mutta en varmista, löytyykö toteuttamiseen tarvittavat resurssit."

Vaikka seuran talous oli aiempaa vankemmalla pohjalla, projektirahoitus oli aina haettava muualta. "Tiesin, että budjetin pohjilla on usein rahaa ja niitä voi saada. Kahlasin ministeriöt läpi

ja soittelin rohkeasti. Rahaa heruikin ja sitä saatiin myös yrityksiltä, usein lupasin vastineeksi luennon."

Työn myötä tuli julkisuus. "Se sopi persoonaani, en pyrkinyt tietoisesti julkisuuteen, mutta en siitä kieltäytynyt kään. Se oli työn tuoma luontaisetu."

Pirkko sanoo, että Mielenterveysseura on vuosikymmenten ajan tehnyt niin paljon asennetyötä, että se heijastuu pakostakin tämän päivän puheessa ja suhtautumisessa mielenterveyden ongelmiin ja mielenterveyteen.

Seura on myös aina aistinut ajan hengen ja yrittänyt vastata ajankohdaisiin haasteisiin. "Valtakunnallisesta

kriisipuhelimesta on tullut monia signaaleja ja kun samoista huolen aiheista tuli riittävästi tietoa, tiesimme, että asiaan on puututtava."

90-luvun kriisikeskushankkeet vastasivat ihmisten hätään, mutta myös kouluttivat ja antoivat työtä.

"Toimme myös liikkuvan palvelun, SOS-auton ja loimme maaseudun tukihenkilöverkoston."

Huippuhetket? "Ehkä Mielenterveysseuran 100-vuotisjuhla, kansainvälinen kongressi Suomessa ja Euroopan ykköснаisten kokous Helsingissä. Ja Mielenterveyden maailmanliiton presidentiksi valinta Chilessä syyskuussa 1999." >

Kuvittaja ja graafinen suunnittelija **Kylli-täti** suunnitteli Mielenterveysseuran, Kuntokallion ja Sosiaalipedagogiikan säätiön joulumerkit vuonna 1995.

HENKISIÄ HÄTÄPIIKKEJÄ

80-luvun tasaisen kasvun jälkeen seura joutui suuriin haasteisiin. Lamaa maksettiin psyykkisenä pahoinvointina, hyvinvointipalveluja karsittiin ja monilla aloilla näkyi työuupumus. Samaan aikaan ihmisten omaa vastuuta lisättiin.

Mielenterveysseura vastasi haasteisiin kehittämällä menetelmiä, joilla kansalaisten selviytymistaitoja voitiin vahvistaa ja vastata hätään.

90-luvun lopulla seuran työ jäsenyksi neljäksi linjaksi: kansalaistoiminnot, mielenterveyden edistäminen, mielen-

terveyspalvelut ja hallinto. Koulutuksesta vastasi Koulutus- ja perheterapiakeskus.

Myös järjestökenttä mullistui. Paikallisten jäsenyhdistysten kanssa suunniteltiin uusi aluetyön malli. Maa jaettiin viiteen toiminta-alueeseen ja kullekin pestattiin aluetyöntekijä.

KERÄYKSIÄ KRIISITYÖLLE

80-luku oli myös varainkeruun aikaa. Yleisradion sävellahjakonsertin avulla hankittiin 1981 kriisipuhelimia ja käynnistettiin tukihenkilötoimintaa.

Vuoden 1983 kestäneessä Pidä huolta perheestä -kampanjassa kerättiin muiden järjestöjen ja MTV:n kanssa rahaa perheiden tukemiseen.

Pidä huolta perheestä -kampanjan suojelijana oli tasavallan presidentin puoliso rouva **Tellervo Koivisto**. Seura käytti kampanjan tuoton perheiden kriisiapuun ja Lahden SOS-palvelun avaamiseen. (Kuva: mainostoimiston luonnos)

Vuonna 1986 oli kaksi keräystä. Kulaiset Wuodet -kampanjalla tuettiin vanhusten mielenterveystyötä järjestöjen ja MTV:n yhteistyönä.

Vielä ehdittiin käynnistää vuoden lopulla Alkoissa lipaskeräys asuntojen hankkimiseksi psykiatrisille potilaille.

80-luvun lopulla alkoi Joulumerkkikeräys yhdessä Kuntokallion ja Sosiaalipedagogiikan säätiön kanssa. MTVn Mieli leikkii -keräyksellä hankittiin 1997 varoja kriisipuhelimille.

Seuran talouden perustan on muodostanut Raha-automaattiyhdistyksen avustus. Muu rahoitus on tullut lähinnä koulutustuotoista, esimerkiksi psykoterapiakoulutuksista, Veikkolan kiinteistön vuokratuotoista, Kelan ja ministeriöiden sekä kuntien ja seurakuntien avustuksista, EU-rahoituksesta, Suomen Kansanterveysyhdistyksen avustuksesta, lehtien ja kirjojen tuotosta ja jäsenmaksuista sekä varainhankinnasta ja lahjoituksista.

RAHASTOT

Tapolan rahasto
Irja Rantasen rahasto
Reino Laguksen rahasto
Olavi Ketosen rahasto.

”Ehkäisevää mielenterveystyötä painottanut Mielen-terveysseura on ajan vaatimusten mukana 90-luvulla muuttanut osin rooliaan ja yrittänyt vastata etenkin julkisista palveluista puuttuvaan kriisi-avun tarpeeseen.” (Toiminnanjohtaja Pirkko Lahti, 1994.)

A person is seen from behind, sitting in a black office chair at a desk. They are wearing a headset and adjusting it with both hands. The desk is lit by a warm, yellow desk lamp. In the background, there is a window with horizontal blinds, through which bright light is streaming, creating a warm, golden glow in the room. The person is wearing a dark-colored t-shirt.

Koulutettujen vapaaehtoisten
merkitys auttajina ja tukijoina
kasvaa. Samalla vapaaehtois-
työn koulutusmallia kehitetään
ja se saa kansainvälistäkin
arvostusta.

VAPAAEHTOISTYÖ KASVOI KANSALAISTOIMINNOIKSI

Yksilökeskeinen hoitoajattelu avartui 80-luvulla ja Mielenterveysseura aisti ajan virtauksen.

Ensimmäinen askel oli Vapaaehtoistoiminnan kehittämisprojekti (1981–84).

Sävelalahjakonserttivaroilla ja RAY:n tuella ryhdyttiin 12 paikkakunnalla Suomessa ja kolmella Ruotsissa kehittämään yksilö-, ryhmä- ja perhekeskeistä sosiaalityötä ja neuvontaa täydentävää toimintaa.

Kokeilupaikkakunnat Suomessa

Espoo • Heinola • Helsinki • Lahti • Oulu • Pieksämäki • Pori • Rauma • Savonlinna • Tampere • Turku • Viitasaari

Kokeilupaikkakunnat Ruotsissa

Gislaved • Jönköping • Värnamo

KOLME TOIMINTAMALLIA

Oppia vapaaehtoistoimintaan oli haettu Yhdysvalloista ja Britanniaista, jossa Samaritans-toiminnalla oli pitkät perinteet. Toimintamalleja kehitettiin kolme: kriisipuhelinpäivystys, yksilö- ja perhekeskeinen tuki ja ryhmätuki. Tuolloin luotiin vapaaehtoisten koulutusmalli, jonka juuret ovat elinvoimaiset myös tänään.

Alku ei sujunut ongelmitta. Vapaaehtoisprojektista vastannut Raili Rinne kertoo, kuinka ammatti-ihmiset paheksuivat sitä, miten hän oli itse terveydenhuollon ammattilaisena ryhtynyt moiseen puuhaan. Vapaaehtoistyön pelättiin myös korvaavan ammatti-ihmisiä, lisäävän yhteiskunnan kontrollia ja perustuvan silkkaan uteliaisuuteen.

PYSYVÄKSI TOIMINNAKSI

Kokemukset olivat rohkaisevia, maalikoiden työpanosta alettiin arvostaa ja alun pelot haihtuivat. Vuonna 1984 tukihenkilötoiminnasta tuli keskeinen osa paikallistoimikuntien, nykyisten paikallisten mielenterveysseurojen toimintaa.

Tukihenkilötyön koulutusmalleja on päivitetty ja kehitetty muun muassa 90-luvulla.

KUNTOUTTAVAA TUKEA

KELA-rahoituksella syntyivät kuntouttavat sopeutumisvalmennuskurssit. Kursseja järjestettiin 1980–1994. RAY:n ja STM:n rahoituksella käynnistettiin sosiaalilomia potilaille ja omaisille vuosina 1984–1986 ja 1991–1992.

Mielenterveyspotilaiden kuntoutusta, omatoimisuutta ja itsenäisyyttä alettiin korostaa 80-luvulla. Mielenterveysseuran ja Mielenterveyden keskusliiton yhteisprojektissa Kuntouttava asuminen 84–86 selvitettiin psykiatristen potilaiden asumisvaihtoehtoja ja kokeiltiin sekä kehitettiin yhteisasumista.

Lopputulolemana syntyi 1986 Hyvä Koti -yhdistys. Vuosien varrella toiminta on laajentunut ja monipuolistunut eri paikkakunnille muun muassa päiväkeskuksina.

Jo 20- ja 30-luvuilla seura oli korostanut omaisten merkitystä hoitotyössä. 80-luvulla professori Yrjö Alasen johtamalla Turun psykiatrisella klinikalla otettiin omaiset hoitoon mukaan. Seuran perheterapiakoulutus ja perheosaamisen kasvu puhalsivat lisää tuulta omaisliikkeelle.

Omaisen ääni -hankkeessa selvitettiin omaisten asemaa psykiatrisessa hoidossa ja vaikutettiin asenteisiin. Ensimmäinen omaisyhdistys perustettiin Turussa 1984.

Projektin päättyessä omaisryhmiä oli 14 paikkakunnalla. Seuran hanke antoi sysäyksen omaisten voimaantumiselle ja 1988 syntyi Omaiset mielenterveystyön tukena ja vuonna 1991 Mielenterveysomaisten keskusliitto – FinFami, jossa on nyt 17 jäsenyhdistystä.

Kaksi eksynyttä kyselevät tietä

”...Ja sitten se soi ja soi uudestaan ja soitto soittoa puhelinpäivystäjää varmistui, että voi ja kykenee auttamaan hädänalaista. Se on hieno tunne, se on palkitseva ja lääkitsevä tunne...”

Ja kun päivystäjää sitten kuulee jo pelkästä äänenväristä, että soittoajalla on helpompaa, tekee mieli huutaa luuriin ilonsa: myös minulla helpotti, kiitos terapiasta

hyvä lähimmäinen...

Lähimmäisen auttaminen ei ole velvollisuus, vaan käsittämätön ilo tässä joka askeleelta hyötyä hamuavassa yhteiskunnassa... Toimiminen kriisipuhelimessa on kuin valistuisi joka hetki ihmishuoneiden välillä...

(Kriisipuhelinpäivystäjä Simo Ojanen, Albumi – kertomuksia tukihenkilötoiminnasta 1993.)

Joensuun paikallistoimikunta vei 1990 psykiatrit ja papit saunan lauteille keskustelemaan uskonnosta ja mielenterveydestä. Puolin ja toisin lauteilla ylitettiin raja-aitoja ja kumottiin tietämättömyyden muureja sulassa sovussa.

HENKISTÄ TULOSVASTUUTA

Vapaaehtoistyö voimistui ja seura alkoi näkyä vahvemmin kansalaisjärjestönä 80-luvun lopulla ja 90-luvulla.

Paikallistoimikuntien ja paikallisten mielenterveysseurojen järjestöllisiä ja toiminnallisia valmiuksia ryhdyttiin tarmokkaasti kehittämään. Viisivuotisessa hankkeessa koulutettiin vapaaehtoisia ensin vapaaehtoistyön työnohjaajiksi ja sittemmin vapaaehtoistyön työnohjaajien kouluttajiksi. Tukihenkilökoulutuksen lisäksi kohennettiin vuorovaikutus- ja ryhmänohjaustaitoja, vastattiin kriisi-työn haasteisiin ja tuettiin arjessa jaksamista.

Monet ajankohtaiset haasteet odottivat tarttumista. Tukihenkilöt alkoivat erikoistua ulkomaalaistyöhön, Rikosuhripäivystykseen ja henkiseen tukeen onnettomuustilanteissa. Tukihenkilöistä myös huolehdittiin hyvin muun muassa järjestämällä työnohjausta ja jatkokoulutuksia.

Seura kehitti tukihenkilötoimintaa myös muun muassa maatalousjärjestöissä, Suomi-Seurassa, SPR:ssä, MML:ssä, SAK:ssa, Kirkkohallituksessa, Työturvallisuuskeskuksessa ja kunnissa.

Maanviljelijäväestön henkisestä pahoinvinnista tuli 90-luvulla viestejä montaa kautta. Mittava ponnistus oli viljelijäväestön tueksi luotu yli 600 tukihenkilön verkosto.

TUKEA NUORILLE

90-luvulla nuorten työllistäminen ja syrjäytymisen ehkäisy oli suuri haaste. Y-Säätiön, omaisjärjestön ja Helmin kanssa kehitettiin tukipalveluja mielen-terveyskuntoutujille ja syrjäytymisvaarassa oleville nuorille.

ALUEELLISIKSI KAIKULUOTAIMIKSI

Paikallisilla mielenterveysseuroilla alkoi olla 90-luvun alussa samat tehtävät kuin liitollakin: ne kehittivät ja tuottivat palveluja, tekivät yhteistyötä alueellaan ja olivat mielenterveystiedon asiantuntijoita. Seurat olivat alueidensa kaikuluotaimia haravoیدessaan hyvin- ja pahoinvoinnin signaaleja.

Kohti 2000-lukua mentäessä korostui yhä enemmän vaikuttamis- ja kansalaistoiminnan tehostaminen, verkostoituminen sekä kuntalaisten aktivoiminen vaikuttamaan yhteisiin asioihin.

VALTAKUNNALLINEN KRIISIPUHELIN SYNTYY

Seuran 100-vuotisjuhlavuonna 1997 kriisipuhelimet ketjutettiin vastaamaan yhdessä numerossa. Päivystyksestä vastasivat kriisikeskukset, Mobile-tukiasemat, yhdistysten ylläpitämät kriisipuhelimet sekä palkatut työntekijät.

Yhteydenottojen syyt olivat tavallisimmin yksinäisyys, ihmissuhde-vaikkeudet ja mielenterveysongelmat. Myös opettajien ja hoitohenkilöstön uupuminen ja maaseutuväestön elämän epävarmuus alkoivat näkyä.

Valtakunnallinen kriisipuhelin siirtyi kansalaistoimintoista SOS-palveluun 1999.

VERTAISRYHMISTÄ ELÄMÄNVOIMAA

Paikallisissa mielenterveysseuroissa kokoontui vuosituhanen vaihteessa kymmeniä ryhmiä, muun muassa väkivaltaa kokeneille naisille, uupuneille ja masentuneille, paniikkihäiriöstä kärsiville sekä mielenterveyskuntoutujien omaisille.

Mielenterveyseurat olivat mukana myös monissa yhteistyöhankkeissa. Varsinkin lasten ja nuorten mielen-terveystä tuettiin ja yhteistyötä koulujen kanssa vahvistettiin esimerkiksi Pulinapaja-hankkeessa.

Halusin oppia kuuntelemaan

Raumalainen **Veli Kaukkila** hakeutui 1984 mielisairaanhoidajaksi valmistuttuaan Mielenterveysseuran tukihenkilöksi, koska halusi oppia kuuntelemaan toista ihmistä.

”Vapaaehtoistyön vuodet avarsivat minua ihmisenä ja auttoivat elämään lähempänä kanssaihmiä. Ehkä ammattikoulutuksen ansiosta minun on ollut helppo puhua hyvinkin vaikeista asioista, ja elämän syvimmat laita-

puoletkaan eivät ole jääneet vieraisiksi.

Tunteiden kohtaamista ei saa pelätä, ja omien tunteiden kanssa pitää olla suhteellisen sinut. Liikatietävä ja hallitseva ei anna tilaa toiselle olla epävarma.

Aikanaan olin yllättynyt, että tukea tarvitsevalle riittää kuuntelija, ymmärtäjä: ihminen joka on itse elänyt ja oppinut myös muiden kokemuksista. Aina ei tarvita korkeaa asiantuntemusta.”

(SMS Vuosikirja 1991.)

KRIISIAPUA JA TUKEA VAIKEISSA ELÄMÄNTILANTEISSA

Kriiseissä auttaminen ja tukeminen on ollut Mielenterveysseuran perustehtäviä. 80-luvulla SOS-palvelussa painottui asiakastyö, koulutus- ja asiantuntijatehtävät sekä yhteistyö median kanssa.

SOS-palvelu, Itsemurhien ehkäisykeskus sai mittavan tehtävän 1987; vastata kymmenvuotisen valtakunnallisen Itsemurhien ehkäisyprojektin haastattelija-tutkijoiden kouluttamisesta.

ENSIMMÄISET ASIAKASRYHMÄT

90-luvun taitteessa käynnistyivät asiakasryhmät. Ensimmäisiä olivat eroryhmät, ryhmä onnettomuudessa lapsensa menettäneille, itsemurhan tehneiden läheisten ryhmä ja sururyhmä.

Vapaaehtoisten puhelinpäivystäjien koulutus lisääntyi ja määrä karttui. Puhelimessa kuului talouslaman ja työttömyyden pelko. Murroksaika näkyi myös koulutus-, konsultaatio- ja työn-ohjauspyynnöissä.

PALVELUT KETJUJOKSI

90-luvulla SOS-palveluun rakennettiin palveluketjua, joka tarjosi tilanteen

Kriisityöntekijä Arja Riipinen (vas.) johtaja Lena Bremer ja toiminnanjohtaja Pirkko Lahti Ulkomaalaisten kriisikeskuksen avajaisissa vuonna 1989.

mukaista apua ja tukea. Asiakas voi halutessaan käyttää koko ketjua tai osia siitä. Jotakuta auttaa kriisipuhelin, tai että voi keskustella verkossa, toinen voi tarvita rinnalleen tukihenkilön tai ohjattua vertaistukea, joskus tarvitaan lyhytkestoista kriisiapua tai pidempää

tukea kuntoutusryhmässä. Asiakas voidaan kohdata henkilökohtaisesti niin puhelimessa, verkossa kuin vastaanotolla.

Yksilö-, pari- ja perhetyön sekä kriisipuhelimen lisäksi oli etsivää työtä. SOS-auto toimi ympärivuorokautisesti henkisen ensiavun antajana.

Vuonna 1992 Helsingin ja Lahden SOS-palvelut liittyivät Ensiapu- ja kriisikeskusprojektiin.

Tarvitsemme auttamisen kansanliikettä

Prof. Kalle Achté on SOS-palvelun henkinen isä. 60-luvulla nuori dosentti kiinnostui itsemurhien ehkäisystä toimiessaan Hesperian sairaalan apulaisylilääkärinä ja poliklinikan esimiehenä. Itsemurhasta ei tuolloin puhuttu julkisesti, eikä lääkärinkoulutuksessakaan ollut suicidologiaa.

Toiminnan miehenä Kalle Achté marssi lääkintöhallituksen silloisen pääjohtajan Niilo Pesosen puheille ja pyysi rahaa maailmalla toimiviin itsemurhien ehkäisykeskuksiin tutustumi-

seen. Rahat tuli ja niillä haettiin oppia SOS-palvelulle Wienistä ja Kaliforniasta.

Achté halusi myös herätellä Suomeen laajemminkin keskinäisen auttamisen kansanliikettä. "Se olisi yhteistä vastuunkantoa, johon pohjautuu myös koko vapaaehtoistyö. Ihmisillä on monenlaisia taitoja, joita voidaan tukea ja kehittää koulutuksella", hän jaksoi aina muistuttaa.

(SMS Vuosikirja 1992.)

SUURET HANKKEET

SOS-palvelun ja vapaaehtoistyön kokemukset rydyttivät mittavia kriisiauttamisen hankkeita. Seura piti nytkin kiinni periaatteestaan: pysyviä palveluysiköitä ei luoda vaan toimintakelpoisia malleja, jotka kunnat voivat ottaa omikseen.

Kymmenvuotinen Ensiapu- ja kiisikeskusprojekti käynnistyi 1989 RAY:n tuella ja kuntien osarahoituksella täydentämään julkisia palveluja.

Keskuksissa yhdistyi vapaaehtoinen ja palkattu työ. Ne perustettiin paikallisten seurojen yhteyteen kuntiin, jotka olivat valmiita yhteistyöhön ja sitoutuivat osallistumaan kuluihin ensimmäisen viiden vuoden ajan.

Ensimmäisenä avasi ovensa 1989 Ulkomaalaisten kriisikeskus. Seuraavina aloittivat Kemin Turvapoiju, Salon Etappi, Rauman Ankkuripaikk, Savonlinnan kriisikeskus, Lahden SOS-palvelu, Tampereen kriisikeskus Osviitta, Turun ulkomaalaisten tukiasema ja Mikkelin sekä Vammala-Huittisten kriisikeskukset.

Ihmiä autettiin puhelimitse, vastaanotolla tai asiakkaan haluamassa paikassa ja ryhmissä sekä verkossa tukinet.net.

Hankkeen päätyttyä kriisikeskukset siirtyivät paikallisten seurojen itsenäisesti ylläpitäviksi. Projektiin kuuluneet Helsingin SOS-palvelu ja Ulkomaalaisten kriisikeskus jatkoivat osana seuran pysyvää toimintaa. Vuoden 1999 lopussa kriisikeskuksia oli 15.

Vuonna 1994 perustettu Rikosuhripäivystys antaa rikoksen tai rikosyhteyden uhrille ja hänen läheisilleen sekä rikosasiassa todistaville henkistä tukea ja neuvontaa rikosprosessissa. SOS-palvelu koordinoi Uudenmaan alueen Rikosuhripäivystystä vuodesta 1994.

Tulevat tänne ryöväämään naisia

”Ulkomaalaisten kriisikeskuksen kriisi-työntekijä Arja

Riipinen kuvaa vuonna 1990 ulkomaalaisten vaikeutta päästä sisään yhteiskuntaamme. ”Kulttuurimme ei ole kaikkein avoimempia ja olemme usein varautuneita erilaisuuden suhteen. Suomesta on vaikea löytää ystävää.

Suomalaisten miesten kuulee usein sanovan, että muukalaiset tulevat tänne ryöväämään itselleen naisia. Ulkomaalaiset miehet taas

Kun elämä menee nollille

”Joillekin kriisikeskus oli ensimmäinen ja ainoa yhteydenottoaika.

Pienellä paikkakunnalla on omat kironsa; vaikeuksista, veloista, masennuksesta tai unettomuudesta ei uskalleta puhua edes terveyskeskuksessa. Sosiaalinen häpeä on liian suuri, jotta tohtisi ottaa yhteyttä”, kertoo Savonlinnan kriisikeskuksen johtaja Seija Myllys-Sburatura.

90-luvun lama vei monen elämältä pohjan, työttömyys kasvoi ja leipäjonot pitenivät.

”Tämä on niin kovaa aikaa, että välillä on pakko katsoa kriisikeskuksen ikkunasta ulos nähdäkseen kulkeeko ohi yhtään hyvinvoivan näköistä ihmistä. Että säilyttää jonkinlaisen suhteellisuuden tajun.” (SMS Vuosikirja 1991.)

KRIISIKESKUKSET 1999

Kriisikeskusprojektissa perustetut

- Lahden SOS-palvelu
- Kemin kriisikeskus Turvapoiju
- Kriisikeskus Osviitta Tampereella
- Lounais-Suomen ulkomaalaisten kriisikeskus Turussa
- Mikkelin kriisikeskus
- Rauman kriisikeskus Ankkuripaikk
- Salon kriisikeskus Etappi
- Savonlinnan kriisikeskus
- Vammala-Huittisten tukitalot Vammalassa ja Huittisissa

Mobile-projektissa perustetut

- Hyvinkään tukiasema
 - Jyväskylän kriisikeskus
 - Kuopion kriisikeskus
 - Seinäjoen kriisikeskus
- Rovaniemen kriisikeskus jatkoi Mobilen päätyttyä Lapin Ensikodin turvissa

KRIISIAPUA ULKOMAALAISILLE

Ulkomaalaisten kriisikeskus antoi ensimmäisenä Suomessa kriisiapua ja tukea Suomessa asuville ulkomaalaisille. Keskus myös tuki kuntien valmiuksia kohdata ulkomaalaisia, koulutti, konsultoi ja työnohjasi.

Tavallisimmat yhteydenoton syyt olivat parisuhdeongelmat, ahdistuneisuus ja depressio. Työtä tehtiin englanniksi, asiakkaan ja työntekijän yhteisellä kielellä ja tulkin välityksellä.

ETSIVÄÄ JA LIIKKUVAA

Kriisiavun tarve kasvoi laman aikana ja seura jatkoi avun kehittämistä käynnistämällä A-klinikkasäätiön, työvoimahallinnon ja kuntien kanssa etsivään ja liikkuvaan työhön perustavan Mobile-projektin (1994–1998). Suomeen perustettiin 10 tukiasemaa, Yhden yön pysäkkiä, tukemaan kriiseissä selviytymistä.

Erityisesti SOS-auto auttoi siellä, missä ihmiset elivät ja liikkuvat. Auto toimi myös henkisen ensiavun antajana 24 tuntia vuorokaudessa täydentäen Helsingin kaupungin terveys- ja sosiaalipalveluja. Vuonna 1994 SOS-auto siirtyi SOS-palveluun ja 2000-luvulla Helsingin kaupungille.

Mobile auttoi, työllisti, tiedotti ja koulutti. Se oli valtakunnallisesti tärkeä sosiaali- ja terveydenhuollon ammatilaisten työllistäjä ja monelle siltä työttömyydestä työhön. Tukiasemat toimivat keskimäärin kolme vuotta, jonka jälkeen kunta päätti jatkosta.

Yhdysvalloissa henkisen tuen merkityksen toi esille palomies Jeff Mitchell, joka joutui työssään kuormittaviin tilanteisiin. Mitchell on kertonut, kuinka tulipaloon joutunut äiti oli pelastamassa vauvaansa ja pudottamassa häntä ikkunasta alhaalla odottavalle palomiehelle. Juuri kun palomies huusi: "Odota" hakeakseen turvallisempia pelastusvälineitä, äiti pudotti vauvan, joka kuoli.

Palomiehillä ei ollut keinoja psyykkisesti raskaiden tilanteiden purkuun. Mitchell jätti työnsä ja lähti opiskelemaan psykologiaa ja kehitti opiskellessaan työskentelymallin psykological debriefing (jälkipuinti).

HENKISTÄ TUKEA ONNETTOMUUKSISSA

90-luvun alussa Mielenterveysseura, MML ja SPR olivat jälleen raivaamassa uutta. Järjestöt toivat Suomeen henkisen tuen onnettomuus- ja katastrofitilanteissa. Sen juuret olivat kahtaalla: Norjan öljynporauskentillä sattuneissa onnettomuuksissa ja Yhdysvalloissa palomiesten työssä.

Kolmivuotisessa hankkeessa kerättiin tietoa ja selvitettiin henkisen tuen merkitystä äkillisissä kriiseissä sekä luotiin valmiuksia vastata hätään.

Projektissa koulutettiin sekä am-

mattiauttajia että vapaaehtoisia. Järjestöjen vapaaehtoistoimintaa reivattiin vastaamaan psykososiaalisen tuen tarpeeseen.

Ensimmäinen kriisir ryhmä asettui kolmen työntekijän voimin hälytysvalmiuteen Pietarsaaren terveyskeskuksessa 1.1.1990.

UUODEN TYÖMAALLA JA KOLMANNELLA LINJALLA

Vuoden työmaalla (1998–2000) haettiin vastauksia pitkäaikaistyöttömien työllistymiseen. Hankkeessa onnistuttiin pysäyttämään syrjäytymiskehitystä ja luotiin valmiuksia palata työmarkkinoille. Työttömyyteen pureutui myös 1998 käynnistynyt Kolmas linja ja 2001 aloittanut Kolmas linkki.

Kolmannessa linjassa pyrittiin vähentämään pitkän työttömyyden haittoja. Kolmas linkki taas puuttui työllistymisen esteisiin.

Hankkeiden pohjalta syntyi Kaakkois-Helsingin mielenterveysseura MieTo.

Mielenterveysseuran ensimmäinen EU-projekti oli Eurotrain. 1996 käynnistyneessä hankkeessa tuettiin alle 20-vuotiaiden syrjäytymisvaarassa olevien nuorten selviytymistä ja työllistymistä. Eurotrainia seurasi Europlus tukemaan 16–20-vuotiaiden sijoittumista yhteiskuntaan ja työelämään. Seuran ja MLL:n hanke toimi vuosina 1998–99.

KUNTOUTUSTA ELÄMÄNKRIISEISTÄ SELVIYTYMISEEN

Kokeilevan ja kehittävän kuntoutuksen projekti oli jatkoa 80- ja 90-lukujen sopeutumisvalmennus- ja sosiaalilomakursseille ja omaisryhmille. Projekti käynnistyi 1995 ja siinä kehitettiin kuntoutusmalleja elämäncrriiseistä selviytymiseksi ja perheiden uupumuksen, syrjäytymisen ja mielenterveysongelmien ehkäisemiseksi.

Psykiatriset potilaat olivat lähes ainoa ryhmä, jolle ei kansaneläkelain mukaan korvattu fyysistä kuntoutusta. Ensimmäinen kylpyläkuntoutuskokeilu oli Siuntion kylpylässä 1989. Tulokset olivat rohkaisevia; osallistujien lihasjännitys väheni, masennus helpotti, itseluottamus koheni ja aktiivisuus ja omasta kunnosta huolehtiminen lisääntyivät. (SMS Vuosikirja 1989.)

90-luvun lopulla kuntoutuskurssit suunnattiin paljolti psyykkisesti sairastuneille, vähitellen kohti varhaiskuntoutusta.

Projektista kehittyi 1997 Kuntoutusyksikkö. Se järjesti kursseja muun muassa syömishäiriöstä ja synnytysmasennuksesta kärsiville, yksinhuoltajaperheille, omaishoitajille ja nuorille.

Räätälöidyllä varhaiskuntoutuksella on tuettu kuntoutujan omaa selviytymistä ja ehkäisty sairastumista ja syrjäytymistä. Kuntoutuskurssit ovat ammatillisesti ohjattuja vertaisryhmiä. Yhteistyökumppaneina ovat olleet muun muassa julkinen sektori, seurakunnat ja muut järjestöt.

Kuntoutuskurssien lisäksi yksikkö on kouluttanut, valistanut ja osallistunut hankkeisiin.

Yksikön työn seurauksena perustettiin 1997 Kouvolaan Suomen Delfins (valtakunnallinen tukijärjestö lapsena seksuaalista hyväksikäyttöä kohdanneille aikuisille, heidän läheisilleen ja ammattiauttajille) ja Helsinkiin Itsemurhan tehneiden läheiset (Suru-nauha).

MieTo järjestää ruokapiirejä ja muuta mielekästä toimintaa.

VAHVAA VIESTINTÄÄ JA VAIKUTTAMISTA

Mielenterveysseuran julkaisuja noteerattiin usein mediassa ja ne saivat tunnustuksia ja palkintoja. Vuosina 1997–2006 julkaistiin 50 kirjaa.

Mielenterveysseuran, MML:n ja SPR:n julkaisema kirja Takaisin elämään – henkinen tuki ja onnettomuudet sai 1994 Tiedonjulkistamispalkinnon.

Julkaisutoiminta sai pontta 80-luvulla projektien ja viestinnän sisäisen kehittämisen myötä.

WSOY:n kanssa seuran asiantuntijat kirjoittivat kuusiosaisen *Mielenterveydeksi* -kirjasarjan.

● Suomalaisen Kirjallisuuden seuran kanssa oli tallennettu kylähulluperinnettä. Se muokkautui kirjaksi "Hullun kirjoissa", jossa kerrotaan, että poikkeavine tapoineen kylähullu on auttanut sovinnaisia ihmisiä kestämään arjen paineita. Hän on ollut normien rikkoja, vapauden symboli, usein legenda jo eläessään. (1989.)

Yleisradion kanssa valmistui laajoja ohjelmasarjoja mielenterveydestä ja henkisestä hyvinvoinnista. MTV3:n kanssa suunniteltiin Oletko kuullut tarinan -tuokio syksyllä 1996, jota esitettiin joka illan päätteeksi.

Seura sai omat nettisivut 1997.

SYTYKKEITÄ KESKUSTELULLE

Mielenterveys-lehti uudistui sisällöllisesti ja ulkoasultaan 80-luvulla. Englanninkielinen *Newsletter* kokosi tärkeimmät uutiset seurasta ja suomalaisesta mielenterveyspolitiikasta kansainväliselle kentälle. Paikallista työtä tehtiin tunnetuksi *Hyvää mieltä* -lehdellä ja *Perheterapia* alkoi ilmestyä.

Vuonna 1988 syntyi SMS-Tuotanto kustantamaan seuran julkaisuja ja kirjoja, myöhemmin myös maksullista koulutusta.

Vuosittain seura osallistui noin 30 valtakunnalliseen tai alueelliseen tapahtumaan. Vuosina 1997–2006 julkaistiin 50 kirjaa.

MAAILMAN MIELENTERVEYSPÄIVÄ 10.10.

Maailman mielenterveyspäivää on vietetty 10.10. vuodesta 1992, Mielenterveyspalkinto jaettu vuodesta 1994 ja itsemurhien ehkäisyä on tehty näkyväksi Itsemurhien ehkäisypäivänä 10.9. vuodesta 2003.

Mielenterveyden keskusliitto ja seura jäsenjärjestöineen viettivät valtakunnallista mielenterveysviikkoa 1992 teemana psykiatrinen kuntoutus. Päätapahtumassa Helsingin Rautatieasemalla puhuttiin asenteista, jaettiin "hullun leimoja" ja kerättiin Ruutitynnryihin mielipiteitä siitä, miten Suomi huolehtii hyvinvoinnistamme. Kansalaisten viestiä vietiin pääministeri Esko Aholle. Kuuden tunnin tilaisuudessa toista sataa taiteilijaa Eero Raittisesta Ismo Alankoon ja Jukka Puotilaan antoi ilmaiseksi panoksensa mielenterveytyölle.

Älä anna tavaraa – anna itsesi -kampanja herätti 2000-luvulla keskustelua ja närästystäkin.

Kylli-täti oli mukana lähettämässä hyvää mieltä joulupostiin.

Suomalainen selviytyjä -kampanja avattiin Helsingin Rautatieasemalla, jossa selviytymisviestiä vauhdittivat **Lenita Airisto, Tarja Halonen, Juice Leskinen** sekä **Rainer Friman**, joka esitti kampanjalle säveltämänsä tangon.

ELÄMÄSTÄ EI ANNETA ARVOSANAA

Väinö Linnan *Täällä Pohjantähden alla* -kirja alkaa sanoilla "Alussa olivat suo, kuokka – ja Jussi". Tuohon kuvaan on tiivistynyt yksinpärjäämisen kulttuuri, jonka laskeutumaa näkyy edelleen. Seura alkoi haarukoida ihmisten selviytymiskeinoja ja voimavaroja Suomalainen selviytyjä

-kampanjassa. Yhteistyössä oli

mukana yli 8 000 työpaikkaa.

Kampanjaan osallistuneet 28 paikallistoimikuntaa järjestivät kolmatta sataa tapahtumaa.

Kampanjan tunnuslause Elämästä ei anneta arvosanaa herätti sekä huomiota että keskustelua.

Kampanja jatkui hankkeena, jossa haastatteluin selvitettiin suomalaisten selviytymiskeinoja. Näin hankittiin lisää tietoa mielenteveyden edistämiseksi ja ongelmien ehkäisemiseksi.

KANSAINVÄLINEN VAIKUTTAJA

Seura loi kansainvälisiä yhteyksiä jo vuosisadan alussa. Maailmanliiton ja MHE:n (Mental Health Europe) jäsenenä seura on osallistunut moniin kansainvälisiin projekteihin ja mielen-terveytyön kehittämiseen, varsinkin 90-luvulta.

Toiminnanjohtaja Pirkko Lahti oli Mielenterveyden maailmanliiton ja MHE:n hallituksessa ja presidenttinä 1990–2000-luvulla. 50-luvulla Maailmanliiton presidenttinä oli ollut toinen mielenterveysseuralainen Niilo Mäki.

Yhteistyössä Ulkoministeriön ja Työterveyslaitoksen kanssa toteutettiin 2000-luvun taitteessa tutkimus- ja kehittämishanke Pietarin alueella. Siinä selvitettiin perhe- ja katuväkivallan laajuutta ja luotiin malleja väkivallan uhrien auttamiseksi.

Mielenterveysseuran tukihenkilötyön mallia esiteltiin Japanissa ja koulutettiin vapaaehtoisjärjestö TOMONY:n jäseniä vuonna 2014. Yhdessä pohdittiin, miten tukihenkilötyöllä voitaisiin auttaa Fukushimaa ydinvoimalaonnettomuuden uhreja.

90-luvun lopulla seuralla oli edustus mielenterveyden, itsemurhien ehkäisyn, kriisipuhelintoiminnan, perheterapian, kuntoutuksen, sosiaali-politiikan, köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisyn, traumaattiseen stressiin liittyvän tutkimuksen ja konfliktien ratkaisun sekä vanhusten huollon kansainvälisissä järjestöissä.

Myös kotimainen yhteistyö vahvistui mm. lukuisten seurojen ja yhdistysten kanssa.

Terveyttä kulttuurista -työryhmä jatkoi Mielenterveysseuran vetovastuulla 1.10.1999. Työryhmän, nykyisen verkoston, tavoitteena on kohottaa elämänlaatua kulttuurin ja taiteen keinoin hoitotyöhön ja osaksi jokapäiväistä elämää.

PERHETERAPIAN KEHITTÄJÄ JA KOULUTTAJA

Perheterapiakoulutuksen moottorina toimi prof. Yrjö Alanen, joka ehdotti seuralle 1978 perheterapiakoulutuksen käynnistämistä.

Ensimmäiseen koulutukseen haki 150 henkilöä, joista 33 valittiin. Joukossa oli lääkäreitä, psykologeja, sosiaalityöntekijöitä ja erikoissairaanhoidajia.

80-luvun ehkä kuuluisin kouluttajatiimi oli italialainen neljän hengen ryhmä: **Luigi Boscolo, Gianfranco Cecchin, Giuliana Prata ja Mara Selvini Palazzoli**. Moni heistä koulutti myös suomalaisia perheterapeuttioiskelijoita.

PERHEKESKEINEN TYÖ

LAAJENI

Perheterapiakoulutus vakiintui kolmi-vuotiseksi erityistason perheterapeut-tikoulutukseksi 1979–1987. Tuolloin valmistui 190 perheterapeuttia-SMS. Koulutuksesta vastasi 1981 perustettu Perheterapiakeskus. Vuodesta 1987 erityistason perheterapiakoulutusta jatkettiin yliopistojen täydennyskoulu-tuskeskuksissa ja yhteistyössä muiden tahojen kanssa. Vuonna 1986 käynnis-tettiin vaativan erityistason perhe-terapiakoulutus.

”

Tärkeä merkitys perheterapia-koulutuksen

suunnittelulle oli vuoden 78 kongressimatka Meksikoon... New Yorkissa sijaitsevan Ackerman-ins-tituutin koulutusjohtaja **Kitty La Perrière** esitteli minulle instituutin eritasoisia koulutusohjelmia, joista varsinkin kolmivuotinen tuntui kiinnostavalta. Sen ohjelma jakautui kolmeen osaan; elämyk-selliseen, mihin kuului tärkeänä työskentely oman perhetaustan kanssa, kliniseen terapioitten ohjaukseen ja teoreettiseen. Tämä... antoi omallekin koulutuk-sellemme keskeiset suuntaviivat.”
(Prof. Yrjö Alanen. Arhovaara 2012.)

Perhekeskeinen ajattelu laajeni ja seura nousi maan suurimmaksi ja arvostetuimmaksi psykoterapiakoulut-tajaksi. 1990 Koulutus- ja perheterapia-keskus eriytettiin Koulutuskeskukseksi ja Perheterapiakeskukseksi.

Koulutustoiminta laajeni ja perhe-terapiakoulutusten lisäksi käynnistyi verkostoterapia 1990, kriisiterapia 1993, ryhmäanalyttinen koulutus 1995 ja traumaterapiakoulutus 1998. Keskus järjesti myös lyhyempiä, noin vuoden mittaisia psykoterapiataitojen koulu-tuksia sekä työnohjausta.

Se huolehti myös liiton sisäisestä koulutuksesta, muun muassa vapaa-ehtoisten tukitoiminnan työnohjaaja-koulutuksesta.

TERAPIAA KOTONA

Kotona tehtävän perhetyön ja -tera-pian kehittäminen alkoi Perhetera-piakeskuksessa vuosien 1994–1996 Hima-projektista. Ideana oli kehittää joustavia, perhe- ja verkostoterapian näkökulmia hyödyntäviä menetel-miä sekä auttaa vaikeuksissa olevia perheitä lyhyellä ja tiiviillä kriisiavulla, etenkin siellä, mihin muut auttamis-verkostot eivät yltäneet. Olennaista oli asiakkaiden omien voimavarojen hyödyntäminen ja perheiden omien verkostojen tukeminen.

Hankkeen päätyttyä työtä jatkettiin Perheterapiakeskuksessa. Vuonna 2000 Koulutuskeskus ja Perheterapia-keskus yhdistettiin Psykoterapiataito-ten instituutiksi.

Vuonna 1995 järjestettiin silloisen Stakesin ja Suomen Kuntaliiton kanssa ensimmäi-set Mielipäivät.

Tällaista se on, juuri tällaista

” Minun perusempatiataito-ni toteutumisen kannalta merkittävää oli, että Yrjö Alanen oli tullut Turun yliopiston psykiat-rian professoriksi juuri samaan aikaan kuin minä amanuenssik-si ja apulaislääkäriksi. Hän piti perheterapiaan liittyviä tapaus-meetingejä, joissa mm. kuunneltiin hänen nauhoittamiaan perhete-rapiaistuntoja. Tulin niistä aluksi hämmennyneeksi, koska minulla ei

ollut vielä kokemusta, miltä tuntuu tavata koko perhettä.

Samalla minussa kuitenkin virisi erityinen mielenkiinto perhe-terapiaan: ikään kuin se olisi jo odottanut minussa. Niinpä lähes ensimmäisestä perheistunnosta, jossa oli minun omassa hoidossani oleva potilas, koin voimakkaasti: tällaista se on, juuri tällaista”, prof. **Jukka Aaltonen** kertoo.

(Arhovaara 2012.)

Rouva **Eeva Ahtisaari** vaihtamassa kuulumisia rouva Rosalyn Carterin ja toiminnanjohtaja Pirkko Lahden kanssa.

Maailman vanhin juhlii

Kairosmajalta, Pyhätunturin kainalosta lähti 1.2.1997 Mielenterveysseuran 100-vuotisjuhlaviesti liikkeelle.

Maailman vanhimmalle juhluvuosi oli tilaisuus ja velvoite tehdä näkyväksi satavuotista perintöä ja viedä viestiä mielen terveydestä jokaisen oikeutena ja voimavarana.

Mielen terveyden maailmanliiton kongressi, Cornerstones for Mental Health, kokosi Lahteen osanottajia 73 maasta ja kesäjuhlassa Lahden M kukkulassa oli 6 000 vierasta.

Mielen terveyden maailmanliiton kongressin yhteydessä kokoontui Helsingissä 16 Euroopan maan ykköснаista keskustelemaan mielen terveyden edistämisestä Yhdysvaltain entisen presidentin puolison **Rosalyn Carterin** johdolla. Kokoukseen osallistui lisäksi toista sataa ministeriä ja mielen terveysalan asiantuntijaa.

Kokouksen päätteeksi ykköснаiset allekirjoittivat julkilausuman, jolla he sitoutuivat edistämään mielen terveysasioiden eteenpäinviemistä Euroopassa.

Juhlavuoden suojelijoina olivat tasavallan presidentti **Martti Ahtisaari** ja rouva **Eeva Ahtisaari**.

Muotoilija **Stefan Lindforsin** suunnittelema pinssi symboloi uuden elämän alkua.

Pääjuhlaa vietettiin maailman mielen terveyspäivänä 10.10 Helsingin kaupunginteatterissa. Juhlan käynnisti pääministeri **Paavo Lipponen** istuttamalla Helsingin kaupungin lahjoittaman pesäpuun teatterin edustalle, puun vierestä sai paikan Geologisen tutkimuskeskuksen lahjoittama kahden istuttava kivi.

Järjestöllä pitää olla tilaa flaneerata

Marita Ruohonen astui vahvan ja maineikkaan Mielenterveysseuran johtoon vuonna 2006.

Seura oli tuolloin viitoittamassa tietä yhä näkyvämmiin kohti mielenterveyden edistämistä, ehkäisevää työtä unohtamatta. Samaan aikaan koulutusmarkkinoilla myllersi ja seura joutui luopumaan osasta toiminnoistaan.

”Mielenterveyden edistäminen oli seuran työn ytimessä, mutta mikään ongelmaton kenttä se ei ollut. Edistäminen sisältää periaatteessa lähes kaikki elämään vaikuttavat tekijät, ja silloin oli pohdittava, mikä seuran rooli oli. Mitä seura tekisi itse, mitä yhdessä mielenterveysjärjestöjen ja muiden kanssa ja mikä ei kuuluisi seuralle.”

Marita muistaa jatkuvan pohdinnan ydintehtävässä pitäytymisen ja muun toiminnan välillä.

”Ydintehtävästä on pidettävä kiinni, mutta samalla tulisi aina olla aikaa ja tilaa flaneerata, kuljeskella päämäärätömästäkin ja haistella tuulia.”

MYLLERRYSTÄ MARKKINOILLA

Mielenterveysseura on vuosikymmenten varrella ollut uranuurtaja monessa. Yksi suurimmista hankkeista oli perheterapiakoulutusten kehittäminen ja aloittaminen Suomessa vuonna 1979.

”2000-luvulla ja aiemminkin markkinoille oli tullut uusia toimijoita, palvelut piti kilpailuttaa ja yritysten ja järjestöjen palvelut asetet-

Marita Ruohonen, YTM
Suomen Mielenterveysseuran toiminnanjohtaja (2006–2015)

”

Näin jälkeenpäin ajatellen psykoterapiakoulutusten siirtyminen yliopistoille oli hyvä ratkaisu, vaikka päätös teki kipeää.”

tiin samalle viivalle. Näin jälkeenpäin ajatellen psykoterapiakoulutusten siirtyminen yliopistoille oli hyvä ratkaisu, vaikka päätös teki kipeää. Ihan ongelmaton siirtyminen ei yliopistoissaan ole ollut, tulostavasti painaa ja koulutusten hinnat nousevat.” >

Seura käynnisti monia isoja hankkeita. Mielenterveystalkoissa rakennettiin kuntien kanssa mielenterveysohjelmia, yrittäjien hyvinvointia tuettiin, maahanmuuttajien kansalaistoimintaa kehitettiin ja tukihenkilötoimintaan luotiin uusia malleja.

PUHEENJOHTAJAT

Ministeri
Sinikka Mönkkäre
(2001–2003)
Lääketieteen ja kirurgian

tohtori. Pisimpään, 3817 päivää, valtioneuvoston jäsenenä toiminut nainen. Turun sairaalan osastonlääkäri ja Imatran kaupungin terveyskeskuksen apulaisylilääkäri. Raha-automaattiyhdistyksen toimitusjohtaja.

Professori
Jussi Huttunen
(2003–2010)
Lääketieteen ja kirurgian tohtori.

Kansanterveyslaitoksen pääjohtaja. Työskennellyt mm. Helsingin ja Kuopion yliopistoissa ja HYKS:ssä. Tutkinut keskeisiä kansantauteja, mm. sydänsairauksia, diabetesta ja syöpää.

Arvostettu laaja-alainen asiantuntija. Toiminut aktiivisesti Suomalainen Lääkäriseura Duodecimissa. Ura on jatkunut muun muassa sote-uudistuksen parissa.

Tohtori
Pentti Arajärvi
(2010–) Oikeustieteen tohtori. Suomalaisen hyvinvoinnin

rakentaja. Työskennellyt ministeriössä, eduskunnassa, Kansaneläkelaitoksessa ja yliopistossa. Ollut lukuisten hankkeiden selvitysmiehenä, tutkijana ja valiokuntaneuvokseksi, julkaissut useita kirjoja. Osallistunut monena vuonna Jukolan viestiin Linnankiertäjien joukkueessa.

Mielenterveystaidot halutaan kansalaistaidoksi

Mielenterveyden
ensiapu osaksi
hallituksen
kärkihanketta

Tulevaisuuden kynnyksellä

Teksti: Pentti Arajärvi, puheenjohtaja • Sari Aalto-Matturi, toiminnanjohtaja

Mielenterveysseuran 120-vuotinen historia haastaa meidät nykyiset toimijat edistämään mielenterveyttä yhtä rohkeasti ja näkemyksellisesti kuin edeltäjäamme omana aikana.

Tulevaisuuskuvamme Suomesta on elinvoimainen kansalaisyhteiskunta, jossa ihmiset voimaantuvat ottamaan käyttöön voimavarojaan. Suomi on mielenterveyden edistämisen edelläkävijä, joka luo edellytykset psyykkiselle, fyysiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille.

MAAILMA MUUTOKSESSA

Mielenterveyttä edistetään aina aikansa yhteiskunnassa. Jotkut meidän aikamme muutossuunnista ovat tunnistettuja, kuten väestön ikärakenteen muutos, ilmastomuutos sekä

epävarmuuden ja turvattomuuden lisääntyminen.

Hyvä järjestötyö varautuu myös ennakoimattomiin muutoksiin, jotka voivat aiheutua mm. ääri-liikkeiden vahvistumisesta tai maailmanpolitiikan epävakaudesta. Esimerkiksi vuonna 2015 seura onnistui nopeasti vastaamaan lisääntyneeseen turvapaikanhakijoiden avuntarpeeseen.

Monet yhteiskuntamme muutokset vaikuttavat jo laajasti mielenterveystyöhön läpi ihmiselämän. Sellaisia ovat mm. yhteiskunnan eriarvoistuminen, yksilöllistyminen, uusyhteisöllisyys, kulutus-kulttuurin vahvistuminen ja globaalistuminen.

OIKEUS MIELENTERVEYTEEN

Mielenterveysseuran perustehtävä on mielen-terveyden edistäminen ja ongelmien ehkäisy. Puolustamme kaikkien yhtäläistä oikeutta mielen-terveyteen. Rakennamme osallisuutta ja yhteisöl-lisyyttä sekä edistämme välittämisen kulttuuria. Kannustamme aktiivisuuteen yhteiskunnassa.

Sari
Aalto-Matturi
Toiminnan-
johtaja 2016–

MIELENTERVEYSSEURAN STRATEGIA VUOSILLE 2016–2020

Perustehtävä

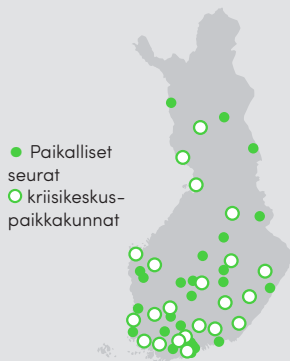
Mielenterveyden edistäminen ja ongelmien ehkäisy

Arvot

Ihmislähtöisyys, luotettavuus ja yhteisöllisyys

Strategiset tavoitteet 2016–2020

- Johtava mielenterveyden edistämisen vaikuttaja ja kumppani
- Arvostettu, tunnettu ja helposti lähestyttävä tuen ja avun tarjoaja
- Erottuva toimija ja vahva tekijä digitaalisessa maailmassa
- Vaikuttavien innovaatioiden johtava kehittäjä ja rantauttaja
- Hyvä ja vakaa työyhteisö ja vapaaehtoistyön foorumi.

MIELENTERVEYSSEURA TOIMII VALTAKUNNALLISESTI

- 54 paikallista mielenterveysseuraa
- 30 valtakunnallista jäsenjärjestöä
- 22 kriisikeskusta eri puolilla Suomea, kriisikeskusverkosto
- Seurassa noin 100 työntekijää
- Toiminnassa mukana noin 3 300 vapaaehtoista ja yhteistyökumppaneita
- Koulutukset ympäri maata
- Aktiivista kansainvälistä toimintaa

Viisi yksikköä

- Kansalaistoiminnot
- Kriisikeskustoiminnot
- Mielenterveyden edistäminen
- Viestintä
- Hallinto

Kansainvälinen toiminta on kiinteä osa toimintaa.

Lisäksi Mielenterveysseura koordinoi viiden järjestön ja kirkon yhteistä valtakunnallista Rikosuhripäivystystä.

Toimimme ihmisoikeuksien ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden puolesta Suomessa ja kansainvälisesti. Tarjoamme apua elämän kriiseissä ja tuemme erityisesti heikoimmassa asemassa olevien mielenterveyttä ja hyvinvointia.

Mielenterveystyön historia yhteiskunnassamme on kulkenut pitkän matkan ajasta, jossa ”sielullisesti sairastuneet” säilöttiin näkyvistä, kohti ymmärrystä siitä, että mielenterveys on terveyttä ja sitä voi vahvistaa. Historiamme alkutaipaleella pyrkimys syrjittyjen ja halveksittujen ”mielenvikaisten” auttamiseen oli suorastaan vallankumouksellista. Nyt tutumpaa meille kaikille on, että elämässä ei voi välttyä kriiseiltä ja kenen tahansa mieli voi järkkä.

Mielenterveystaitojen edistäminen on saanut 2000-luvulla vankan jalansijan seuran toiminnassa. Mielenterveysosaamista edistetään yksilön elämänsä kaikissa vaiheissa. Mielenterveystaitoja ovat esimerkiksi vuorovaikutus-, tunne-, tietoisuus- ja ongelmanratkaisutaidot, joita tarvitaan ja harjoitellaan sekä vahvistetaan päivittäin. Näitä taitoja voi oppia läpi elämän.

Seuran lukuisat hankeohjelmat lapsista ikääntyneisiin ovat 2000-luvulla edistäneet mielenterveyttä ja kehittäneet kansalaistoimintaa. Lasten ja nuorten hankkeissa on esimerkiksi koulutettu yli 10 000 kasvatus- ja opetusalan ammattilaista. Seura on tuottanut aineistoa neuvolatyöhön, varhaiskasvatukseen, perusopetukseen, toiselle asteelle, oppilashuoltoon ja nuorisotyöhön.

Hyvillä kumppanuuksilla seura haluaa vahvistaa sitä kehitystä, että mielenterveys kuuluu elämänsä kaikkiin vaiheisiin.

MIELI 120-JUHLAVUOTEEN

Vuonna 2017 seura viettää 120-vuotisjuhlavuotta. Juhlavuoden kynnyk-

sellä on tapahtunut mielenterveyden edistämistyölle monia merkittäviä asioita. Vuonna 2016 otettiin käyttöön opetussuunnitelma, jossa yläkoulun terveystiedossa ja alakoulun ympäristöopissa opetetaan mielenterveystaitoja. Mielen hyvinvointi on mukana esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen suunnitelmissa.

Seurassa vapaaehtoistyön muotojen moninaisuutta on kehitetty vastamaan ajan haasteita. Seuran asiantuntijat ovat viikoittain mediassa käsittelemässä mielenterveyden kysymyksiä. Seura tarjoaa koulutusta ja testattuja menetelmiä ammattilaisten ja vapaaehtoisten tueksi.

Juhlavuoden avauksessa seura avaa nuorille lähes ympärivuorokautisen Sekasin-chatin Me-säätiön tuella. Kriisitoiminnoissa ihmisten huolet ja murheet sekä yhteiskunnan kipupisteet nousevat joka päivä esiin. Seura tarjoaa maksutonta ja nimetöntä tukea ja apua ilman lähetettä puhelimella, verkossa, kasvokkain ja ryhmissä. Esimerkiksi vuonna 2015 kriisipuhelimesta käytiin yli 50 000 keskustelua. Seura kantaa vastuuta myös rikoksen uhrien tukemisesta toimimalla Rikosuhripäivystyksen valtakunnallisena koordinaatiojärjestönä.

Marraskuussa 2016 seuran valtakunnallinen mielenterveysosaamista vahvistava hanke valittiin osaksi maan hallituksen kärkihanketta. Seuran Mielenterveyden ensiapu -koulutuksia ryhdytään järjestämään jopa noin 50 000 kansalaiselle ja ammattilaiselle. Koulutuksia räätälöidään myös eri elämäntilanteisiin, kuten työelämän haasteisiin ja maahanmuuttajien parissa työskenteleville. Koulutuksessa moni on oivaltanut ensi kerran, että mielenterveys tarkoittaa terveyttä: mielen hyvää vointia ja kykyä selviytyä arjessa. Se on voimavara, joka mahdollistaa monia asioita elämässä.

Juhlavuoden viesti on toivoa, iloa, voimaa.

Suomen Mielenterveysseura on maailman vanhin mielenterveysalan kansalaisjärjestö. Seura on perustettu vuonna 1897. Mielenterveysseura.fi

Mielenvikaisten auttajasta mielen hyvinvoinnin tukijaksi

19.1.1897

- Turvayhdistys mielenvikaisia varten.

1910-luku

- I maailmansota, sisällissota ja pulavuodet lamauttavat toiminnan.
- Turvayhdistys syntyy uudelleen 1917.

1920-luku

- Mielisairaanhoidon oppikirja sairaanhoitajattarille.
- Sielullisesti sairaitten huoltotoimisto – ensimmäinen avohoitoyksikkö.
- Veikkolan parantola lievähköjä hermostollisia sairauksia poteville naisille.

1930-luku

- Ensimmäinen mielisairaslaki.
- Washingtonin kongressi – mielenterveysalan järjestäytymiskokous.
- Ehkäisevä työ nousussa.

1940-luku

- Sotavuodet tuo hoitovastuita.
- Mielenterveyden maailmanliitto syntyy Lontoossa.

1950-luku

- Uusi mielisairaslaki.
- Jäseniä enää 100.
- Ensimmäinen oma toimisto Tunturikadulla.
- Ensimmäinen palkattu toiminnanjohtaja.
- Ensimmäinen RAY-avustus.

1960-luku

- Kansainvälinen mielenterveysvuosi.
- Mielenterveys-lehti alkaa ilmestyä.
- Psykiatrinen kuntoutus käynnistyy.
- Veikkolan työklินิกka aloittaa.
- Ensimmäinen paikallistoimikunta Rovaniemelle.

1970-luku

- SOS-palvelu, itsemurhien ehkäisykeskus aloittaa.
- Mielenterveyden kello kutsuu tukemaan mielenterveystyötä.
- Perheterapiakoulutus alkaa.

1980-luku

- Kriipuhelimit yhdeksälle paikkakunnalle.
- Suuret keräykset kriisityölle.
- Mielenterveyspotilaiden omaisten ryhmät käynnistyvät.

1990-luku

- Suomi vajoaa lamaan.
- Psykiatrinen avohoido kurjistuu.
- Seura perustaa 20 kriisikeskusta.
- Valtakunnallinen kriisipuhelin aloittaa.
- Mielenterveysseura täyttää 100 vuotta.
- Mielenterveyden maailmanliiton kongressi Suomessa.

2000-luku

- Seura koordinoimaan Rikosuhripäivystystä.
- Mielenterveyden edistäminen saa vahvan jalansijan.
- Mielenterveyden ensiapu osaksi hallituksen kärkihanketta.
- Mielenterveystaidot on jo saatu osaksi perusopetuksen oppisisältöjä.
- Vapaaehtoistyön muotoja moninaistetaan.
- Nuorten lähes ympärivuorokautinen Sekasin-chat avautuu.
- Lapinlahden sairaala hyvinvoinnin keskuksiksi.
- Omilla verkkosivuilla jo yli 100 000 eri kuukausikävijää.

MIELENTERVEYSHUOLLON JA MIELENTERVEYSTYÖN VAIHEITA SUOMESSA

1619 Kuningas Kustaa II Aadolf määräsi spitaali-hospitaalin perustettavaksi Seilin saarelle.

1686 Kirkkolaki velvoittaa kirkkoa huolehtimaan vaivaisista.

1755 Seilin hospitaali määrättiin houruin-hoitolaksi.

1840 Keisarillinen asetus mielisairaiden hoidosta: Seilin hospitaalista tulee pitkäaikaispotilaiden turvalaitos eli asyyli.

1841 Lapinlahden mielisairaala.

1865 Kunnallisasetus siirtää vaivaishoidon velvoitteita kirkolta kunnille.

1875 Komitean esitys yhdistetyistä parannus- ja hoitolaitoksista.

1882 Keisarillisen Majesteetin julistus eräiden lääninsairaaloiden yhteydessä toimivista mielisairaiden vastaanottolaitoksista.

1885 Niuvanniemen keskuslaitos.

1889 Keisarillinen asetus sairasmielisistä velvoitti kuntia perustamaan uusiin vaivastaloihin kolme mielisairaspaikkaa.

1900 Pitkänienemen keskuslaitos.

1903 Harjavalta, ensimmäinen kuntien yhteinen mielisairaala.

1922 Köyhäinhoitolaki 145/1922 velvoitti mielisairaiden sijoittamista erillisiin osastoihin.

1929 Valtionapulaki 286/29, vakiinnutti valtionavun kuntayhtymien mielisairaaloille eli piirimielisairaaloille.

1937 Mielisairaslaki 286/1937 siirsi huoltovastuuta kunnille.

1952 Mielisairaslaki 187/1952 jakoi mielisairaalat A- ja B-sairaaloiksi ja määräsi kuntien mielisairaanhuoltopiireistä sekä avosairaanhoidon varten mielenterveystoimisto- eli huoltotoimistoverkoston.

1955 Mielisairaslain muutos 366/1955, valtionapua B-sairaaloiden perustamiskustannuksiin. Mielisairaalapaikkoja noin 10 000, joista A-sairaaloissa noin 9 000 ja B-sairaaloissa noin 500.

1977 Mielisairaslain muutos 521/1977 ja asetus 1044/1977, jako A- ja B-sairaaloihin lopetaan. Mielenterveys ja sen häiriöt lain piiriin, yleis-sairaalapsykiatria mahdollistuu ja avohoidon laajennetaan.

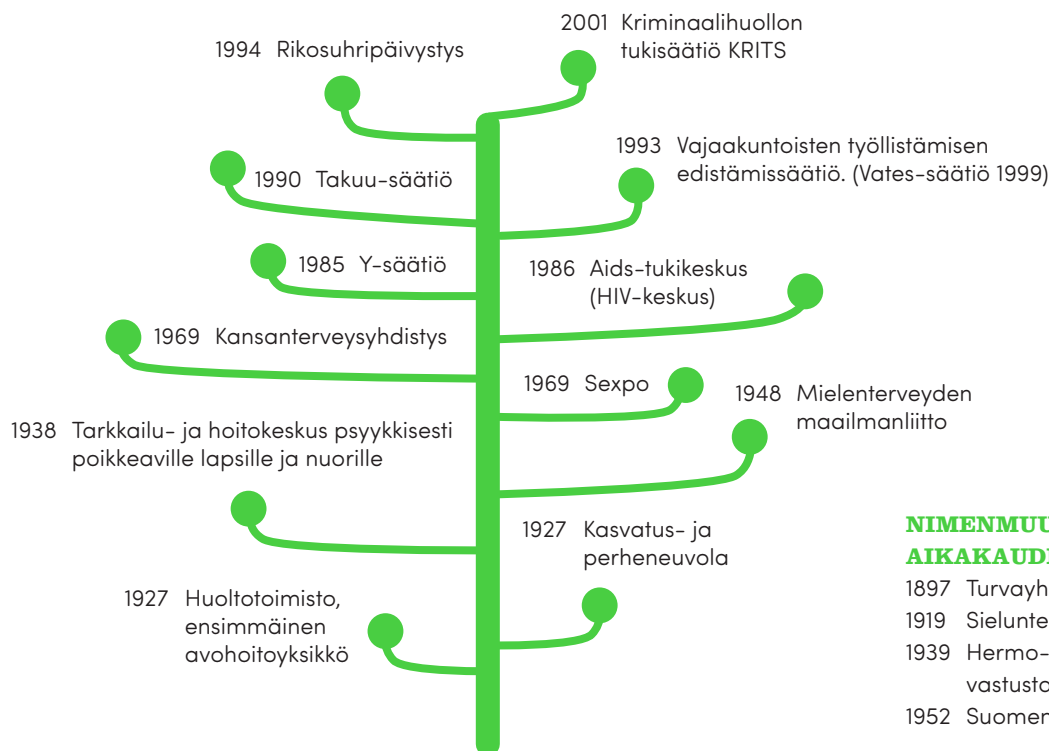
1991 Erikoissairaanhoidolaki lakkautti mielisairaanhoidopiirit.

1991 Mielenterveyslaki, sairaalalaki ja suunnittelu- ja valtionosuuslainsäädännön kokonaisuudistus, 21 sairaanhoidopiiriä, erilliset kuntaliitot puretaan.

2000-1 Psykiatrisia sairaansijoja noin 4 000 vuonna 2013. Asumispalveluissa 7 000 asiakaspaikkaa, 20 psykiatrista sairaalaa.

Mieli-ohjelma, kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma; asiakkaan aseman vahvistaminen, edistävän ja ehkäisevän työn priorisointi, avo- ja peruspalvelujen painottaminen, palvelut yhden oven periaatteella, mielenterveys- ja päihdepalvelujen yhdistäminen.

MIELENTERVEYSSEURA OLLUT PERUSTAMASSA

NIMENMUUTOKSET AIKAKAUDEN PEILEINÄ

- 1897 Turvayhdistys mielenvikaisia varten
- 1919 Sielunterveysseura
- 1939 Hermo- ja mielitautien vastustamisyhdistys
- 1952 Suomen Mielenterveysseura

Lähteitä

- Achté, K. 1973: Satakolmekymmentä vuotta psykiatriaa. Lapinlahden sairaalan historia 1841–1971. Otava.
- Achté, K., Kivalo, E., Kautto, K., Lahti, P., Vuoripalo, T. 1989: Yhdeksän vuosikymmentä mielenterveystyötä 1897–1997. Suomen Mielenterveysseura.
- Ahola, T. 2015: B-mielisairaalat 1950-luvulta 1970-luvulle. Selvitystyö. Terveystä kaikille.
- Arhovaara, S. 2012: Suomen Mielenterveysseura tutkimus- ja psykoterapiakoulutuksen käynnistäjänä ja kehittäjänä. Suomen Mielenterveysseura.
- Canth, M. 2006: Köyhää kansaa. Sanasato Oy.
- Eskola, J. Marginaalista terveystalouden keskiöön? Tuhat sanaa mielenterveydestä. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2007: 44 191–193
- Forsius, A. 2001: Ihmisiä lääketieteen historiassa. Suomen lääkäriiliitto.
- Forsius, A. Psykiatrisen lääkehoidon vaiheita ennen 1950-lukua. www.saunalahti.fi/arnoldus.
- Harjula M. Suomalainen terveystalouden muuttuvat uhkat ja ratkaisut. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2006: 43 101–110.
- Heiskanen T. (toim.) 1993: Albumi. Kertomuksia tukihenkilötoiminnasta. Suomen Mielenterveysseura.
- Heiskanen T. (toim.) 1994: Takaisin elämään. Henkinen tuki ja onnettomuudet. MML, SPR, Suomen Mielenterveysseura. SMS-Tuotanto
- Hirvonen H. 2014: Suomalaisen psykiatriatieteen juuria etsimässä. Psykiatria tieteenä ja käytäntönä 1800-luvulta vuoteen 1930. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta Joensuu.
- Hyvönen J. 2008: Suomen psykiatrisen hoitojärjestelmä 1990-luvulla historian jatkumon näkökulmasta. Oikeuspsykiatrian yksikkö. Kuopion yliopisto.

- Häggman K., Markkola P., Kuisma M., Pulma P. (toim.) 2010: Suomalaisen arjen suuri tarina. WSOY.
- Häggman K et al. 2007: Suomalaisen arjen historia 3. Modernin Suomen synty. Weilin+Göös.
- Häggman K. et al. 2008: Suomalaisen arjen suuri historia. Hyvinvoinnin Suomi. Weilin+Göös.
- Kajatsalo E. : Suomen Mielenterveysseuran historiikki 1897–1944 ja 1945–1966. Mielenterveys-lehti 1–2. ja 6. 1967.
- Mattila Y. 2011: Suuria käännekohtia vai tasaista kehitystä. Tutkimus Suomen terveydenhuollon suuntaviivoista. Sosiaali- ja terveys-turvan tutkimuksia 116. Kelan tutkimusosasto.
- Laaksonen P., Piela U., Lahti P. 1989: Hullun kirjoissa. Näkökulmia suomalaiseen kylähulluuteen. SKS.
- Neuman-Rahn K. 1924: Sielullisesti sairastunut ihminen ja hänen hoitonsa. WSOY.
- Nykäsena J. 2015: Kolmas sektori mielenterveystyön hallinnassa. Yhdessä julkisen ja yksityisen sektorin kanssa. Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitoksen julkaisuja 26. Helsingin yliopisto.
- Päivälehti 19. ja 20.1.1987. Kansalliskirjasto, digitaaliset aineistot.
- Rinne M. 2004: Hesperian herra. Toivo A. Pihkasen elämä. Tammi.
- Rossi S. 2003: Parantava yhteisö. Veikkolan parantola – Veikkola sanatorium 1929–1995. Suomen Mielenterveysseura, SMS-Tuotanto.
- Saari P. (toim.) 1998: Kalle Achté muiden silmin. Recallmed Oy.
- Sarkia K. 1936: Unen kaivo. WSOY
- Suomen Mielenterveysseuran toimintakertomukset 1980–2015. Suomen Mielenterveysseuran vuosikirjat 1987–2015.
- Vuorinen, H.T 2010: Taudit, parantajat ja parannettavat: Lääketieteellinen historia. Vastapaino.
- Vuori H. 1979: Lääketieteen historia: Sosiaalihistoriallinen näkökulma. Gummerus.

Kuvalähteet: kansi Konsta Leppänen 2 Eino Heinonen/Helsingin kaupunginmuseo CC BY 4.0, Kansan Arkisto 3 Lauri Hovi, Kirsti Laurinoli, Eino Heinonen/Helsingin kaupunginmuseo CC BY 4.0, Suomen Mielenterveysseura 4 R. Roos/Helsingin kaupunginmuseo CC BY 4.0, Wikipedia CC, Helsingin yliopiston lääketieteen historian museon kuvakokoelmat 5 digi.kansalliskirjasto.fi 6 Helsingin yliopistomuseo, Knutson Johan 1845–1852/Museovirasto 7 Helsingin kaupunginmuseo, Wikipedia CC 8 Kansan Arkisto 10 Sanna-Mari Niemi/Helsingin yliopistomuseo, Muotokuva, Helsingin kaupungin terveydenhuolto-oppilaitos 11 Helsingin yliopiston lääketieteen historian museon kuvakokoelmat, Fieandt Einar/Museovirasto 12-13 Museovirasto 12 Jalasjärvi-seura ry, Jalasjärven museo 13 Helsingin yliopistomuseo 14 Suomen Mielenterveysseura, Lauri Hovi 15 Postikortti Eino Laguksen muistokansista 17 T. Ovaskainen/SA-kuva 18 Ensio Kauppi/Museokeskus Vapriikki 19 Eino Heinonen/Helsingin kaupunginmuseo, K. Sjörm/SA-kuva 21 Tero Kirjakivi 22 Kansan Arkisto 23 Seppo Saarentola/Studio LK 24 Mielenterveyslehti, Arvi Jokinen 25 Mamegam Reporter Grafico 26 Ilmoitus Mielenterveys-lehdessä 26 MIND National Association for Mental Health in UK 27 Ensio Ilmonen/Lehtikuva 28 Kari Suomalainen 29 Arvi Jokinen 30 Kalevi Keskkorhonen 31 Juhani Salonen, Raimo Kuitunen 30–31 Arja Jokiaho/Työväen Arkisto 32 Popart /Shutterstock.com 33 Juhani Salonen 34 Zache Johansson 35 Pekka Hänninen 36 Pia Inberg 39 Kirsti Laurinoli 40 Kimmo Pontinen 41 Alejandro Lorenzo 42 Lauri Hovi, Suomen Mielenterveysseura 43 Kirsti Laurinoli 44 Raimo Kuitunen 45 Zache Johansson 46 Touko Hujanen, Heikki Saukkomaa, OP-Ryhmä 49 Lauri Hovi

Kiitos arvokkaasta työstä!

BOCO IP

**BO
ND**

Bond Helsinki
onnittelee
120-vuotiaasta Suomen
Mielenterveysseuraa.

Onnea
120-vuotiaalle

el
TYÖELÄKEYHTIÖ

Kiitos tärkeästä
työstänne

ERAT
arkkitehdit

*Onnittelumme reippaalle
120-vuotiaalle Suomen
Mielenterveysseuralle!*

**KIRJAPAINO
jaarli oy**
050 332 0529
www.jaarli.fi

Sydämellinen kiitos hienosta yhteistyöstä

Onnea
120-vuotiaalle!

**Juvenes
print**

Onnittelumme ja menestystä
hienoon työhönne jatkossakin!

learnpoint

Onnittelemme
reipasta
120-vuotiaasta!

Nordea

Paljon onnea
menestystä
jatkossakin

**PAINOTALO
PLUS
DIGITAL** AINA ENEMMÄN

pwc

*Paljon onnea ja
mielekkäitä vuosia
jatkossakin!*

Onnea
120-vuotiaalle

Sonera

Onnea ja kiitos
arvokkaasta
työstänne!

Talgraf oy
ACCUNA TALGRAF

Paljon onnea ja
menestystä
jatkossakin!

TOSHIBA
Leading Innovation >>>

Onnea 120-vuotiaalle!

TRS-Palvelut Oy/
Rakentamispalvelut
Huollamme ja saneeraamme seuran tilat.

Paljon onnea.
Teette tärkeää
työtä.

VISMA

Paljon onnea
Suomen
Mielenterveysseura
120 v!

y
Y-SÄÄTIÖ

Toivoa, iloa, voimaa.

Mielenterveyttä voi vahvistaa.

mielenterveysseura.fi

Lue lisää verkosta.
Mukana olleiden haastatteluja ja
muisteluja julkaistaan
juhlavuoden 2017 aikana.

mielenterveysseura.fi/mieli120